

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

**Příprava učebního textu z daní pro ekonomické
předměty na SŠ**

Ing. Iveta Bartošová

Závěrečná práce

2019

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

ZADÁNÍ

tématu závěrečné písemné práce doplňujícího pedagogického studia

Jméno a příjmení studenta: Iveta Bartošová

titul: Ing.

název absolvované VŠ: Univerzita Pardubice

rok ukončení VŠ: 2006

rok zahájení DPS: 2017

Práce je svým obsahem zaměřena převážně do oblasti: **psychologie, pedagogika, obecná didaktika, oborová didaktika, metodologie, sociologie.** (podtrhni)

Téma práce: Příprava učebního textu z daní pro ekonomické předměty na SŠ

Obsah práce:

Zaměřením závěrečné práce je vytvoření učebního textu, kterým studenti středních škol získají vhled do problematiky daní v České republice. V první kapitole se student dozví – proč daně existují a stát je stanovuje. Ve druhé kapitole bude následovat přiblížení pojmu daně – klasifikace daní, vymezení obecného konstruktů daně a daňové soustavy ČR. Třetí kapitola více přiblíží jednotlivé daně v ČR včetně jejich právní úpravy. Ve čtvrté kapitole bude student seznámen se samotným daňovým procesem (správa daní, organizace správy daní, práva a povinnosti v daňovém procesu). Součástí učebního textu budou úkoly, které by studenta měly aktivizovat – zejména ve formě vyhledávací činnosti, příkladem: vyhledávání informací na internetu, v zákoně apod.. Text bude rovněž doplněn o obrázky, schémata. Učební text by mohl být nápomocnou učební oporou středoškolského studenta a posloužit k základní orientaci v daňové problematice, případně jej i motivovat při zvolení si budoucího zaměstnání v oblasti daní.

Základní literatura dle ISO 690:

Daňové zákony 2017, Ostrava: Sagit, a.s., redakční uzávěrka k 1. 1. 2017. s. 352. ISBN: 978-80-7488- 195-4.

KRÁLOVÁ, A., ASZTALOS, O. *Didaktika ekonomiky I. díl*. 2. vydání Praha: VŠE Oeconomica. 2007. 126 s. ISBN 978-80245-1312-6.

PRŮCHA, J. *Moderní Pedagogika*. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. s 488. ISBN 80-7178-631-4.

VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ L. *Daňový systém ČR 2014*. 12., aktualiz. vyd Praha: 1. VOX, 2014. 391 s. ISBN 978-80-87480-23-6.

Termín odevzdání práce: 15. 6. 2019

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Ilona Ďatko, Ph.D Podpis vedoucího .....

Prohlašuji, že jsem se seznámil(a) se zásadami pro vypracování závěrečné písemné práce v rámci DPS.

V Pardubicích dne:..... **Podpis studující(ho):** .....

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15. 6. 2019

Ing. Iveta Bartošová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat paní PhDr. Mgr. Ďatko, PhD. za odborné vedení této závěrečné práce a cenné připomínky.

ANOTACE

Závěrečná práce doplňujícího pedagogického studia je zaměřena na přípravu učebního textu z daní pro ekonomické předměty pro žáky středních škol. Cílem učebního textu je poskytnout základní vhled do problematiky daní v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Didaktika, učební text, daň, daňová soustava, konstrukt daně, správa daně.

ANNOTATION

The final work of the supplementary pedagogical study is focused on the preparation of a teaching text from taxes for economic subjects for secondary school students. The aim of the curriculum of the text is to provide a basic insight into the problems of taxation in the Czech Republic.

KEYWORDS

Didactic, didactic text, tax, tax system, construct tax, tax management.

OBSAH

Úvod.....	8
1 Oborová didaktika – didaktika odborných předmětů	9
2 Úvod k učebnímu textu.....	17
2.1 Existence daní	18
2.1.1 Počátky vzniku daní.....	18
2.1.2 Daně v ekonomice současného státu	21
2.2 Pojem daň, daňová soustava a konstrukt daně.....	28
2.3 Vybrané jednotlivé daně	37
2.3.1 Daň z příjmů	37
2.3.2 Daň z příjmů fyzických osob	40
2.3.3 Daň z příjmů právnických osob	45
2.3.4 Daň z přidané hodnoty	48
2.4 Správa daní	54
3 Didaktická analýza.....	58
4 Závěr	63
5 Seznam použitých zdrojů.....	64

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1 Posloupnost pedagogických disciplín.	9
Obrázek 2 Model didaktického procesu	10
Obrázek 3 Ekonomický koloběh.....	22
Obrázek 4 Daně v ekonomice státu	26
Obrázek 5 Základní konstrukční prvky daně	31
Obrázek 6 Rozpočtové určení daní	34
Obrázek 7 Členění zákona o daních z příjmů	38
Obrázek 8 Zdroj příjmů a poplatník - rezident, nerezident.....	39
Obrázek 9 Schéma výpočtu daně z příjmů fyzických osob	44
Obrázek 10 Schéma výpočtu daně z příjmů právnické osoby	47
Obrázek 11 Mechanismus daně z přidané hodnoty	49
Obrázek 12 Daňová povinnost, nadměrný odpočet	50
Obrázek 13 Nedoplatek – daňový dluh - vymáhání	56
Tabulka 1 Přehled daní v České republice.....	29
Tabulka 2 Tematický celek: Daně	60

Úvod

Tato závěrečná práce je svým obsahem zaměřena do oblasti oborové didaktiky, respektive didaktiky ekonomických předmětů.

S ekonomikou se člověk setkává v každodenním životě. Spolu s vývojem společnosti se také zvyšují nároky na ekonomické myšlení člověka. Ekonomická gramotnost se tak stále více stává nedílnou součástí výchovně-vzdělávacího procesu, kdy ekonomické předměty se vyučují nejen na středních školách s ekonomickým zaměřením, ale i s neekonomickým. K ekonomické gramotnosti patří i poznatky z daňové oblasti. Daňová problematika je velice obširná a složitá. Na střední škole můžeme se žáky do poznání této problematiky nahlédnout a seznámit je spíše se základy. Jednou z cest jak zprostředkovat nové vědomosti a poznatky je práce s učebním textem, představující jeden z možných didaktických materiálních prostředků, který neslouží jen žákovi, ale je i významným pomocníkem učiteli. Oblast daní je i mým předmětem zájmu.

Na základě výše uvedeného jsem se proto rozhodla, zabývat se v této závěrečné práci přípravou učebního textu z daní pro ekonomické předměty vyučované na středních školách. Cílem je vytvořit ucelený tištěný didaktický materiální prostředek pro žáky těchto škol, který by jim poskytl ve srozumitelné formě vhled do problematiky daní, posloužil k základní orientaci v ní, ale také je motivoval se o daňovou oblast zajímat.

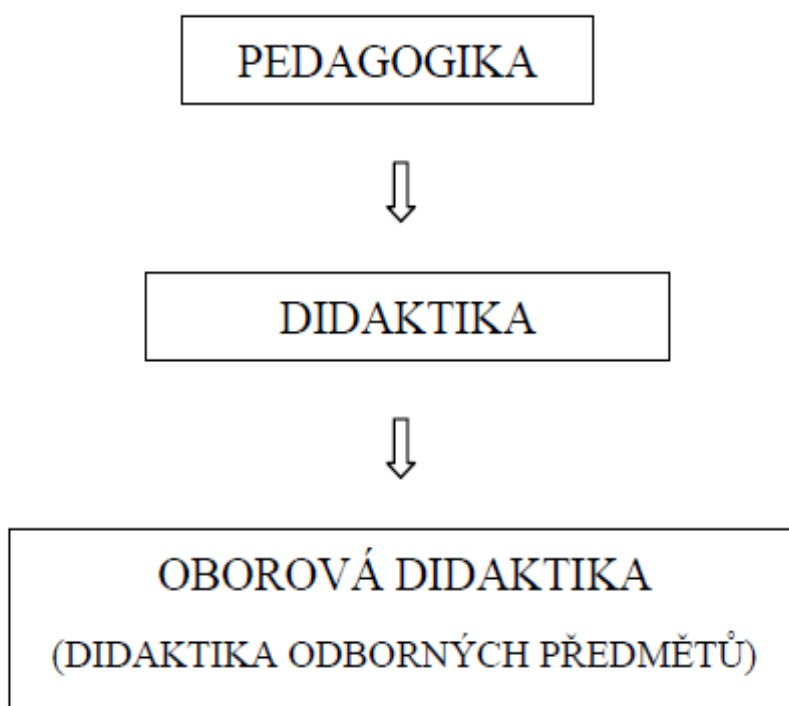
Při vypracování této závěrečné práce jsem vycházela z didaktických zásad, metod a požadavků kladené na tvorbu učebních textů, jehož úlohou není zprostředkování jen samotného obsahu. Toto je obsahem první kapitoly. Druhá kapitola je pak o samotném učebním textu z daní a ve třetí kapitole je následně provedena jeho didaktická analýza, a to z hlediska obsahu a struktury.

1 Oborová didaktika – didaktika odborných předmětů

Pedagogika je vědní disciplínou, jejíž předmětem zkoumání je to, co tvoří a vymezuje edukační prostředí, procesy uskutečňované v tomto prostředí a jejich výsledky a účinky.

Samotný obsah pedagogiky je pak tvořen z jednotlivých vědních disciplín, mezi něž patří i vědní disciplína didaktika, a to **obecná didaktika, oborová didaktika, didaktika odborných předmětů**. Graficky je vztah vědní disciplíny pedagogiky a vědních didaktických disciplín znázorněn na Obrázku 1 Posloupnost pedagogických disciplín, kdy didaktika, respektive obecná didaktika, je k oborové didaktice ve vztahu obecného ke zvláštnímu.

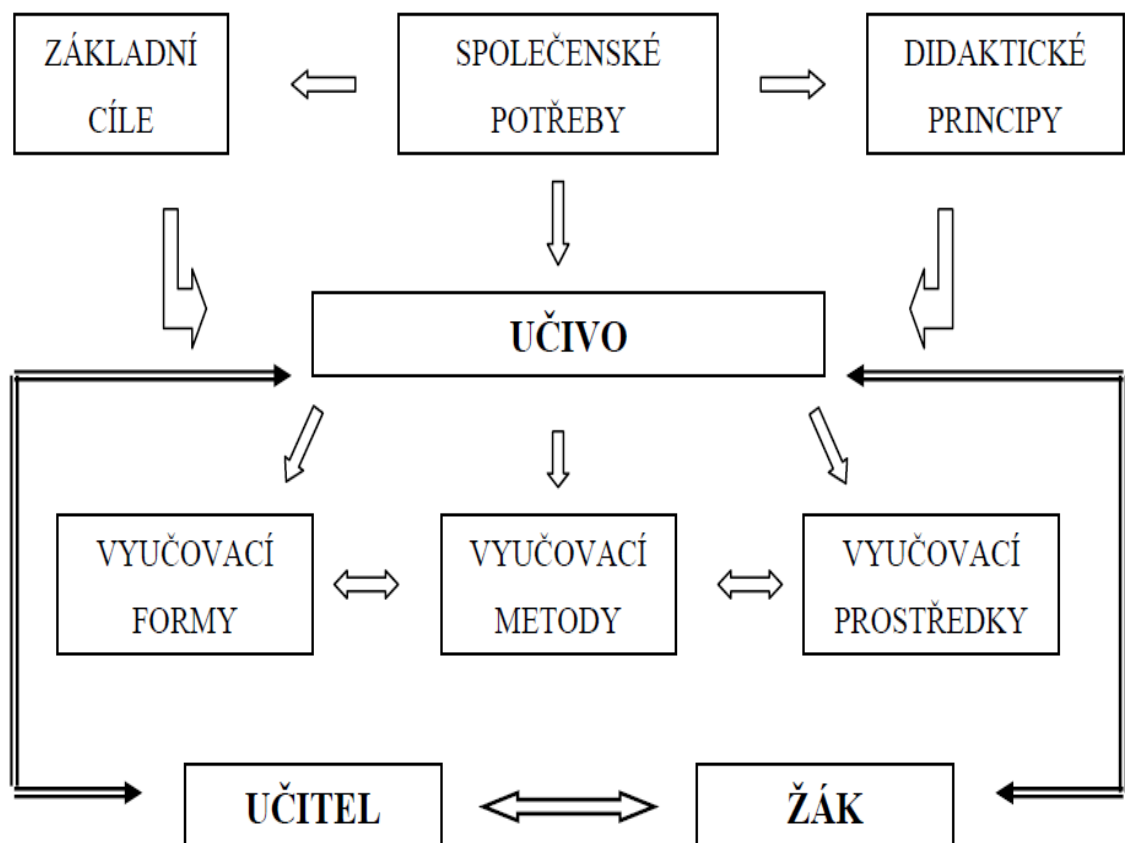
Obrázek 1 Posloupnost pedagogických disciplín.

Zdroj: Čadílek a Loveček, 2005, s. 12, vlastní úpravy

Obecná didaktika studuje obecné otázky obsahu vzdělávání i procesu vyučování a učení, organizační formy ve vyučování, zabývá se jejich obecnými řešeními. Obecná didaktika je ve své podstatě základním kamenem pedagogiky a zjednodušeně lze obecnou didaktiku

definovat jako teorii vzdělání - zabývající se obsahem a výběrem učiva¹, vzdělávacími a výchovnými cíli, a teorii vyučování - zabývající se samotným edukačním procesem, jehož hlavními činiteli jsou učitel, žák, učivo. Sledovaným cílem je vyučování, předpoklad výsledků, kterých má být dosaženo, organizace výuky, použití vyučovacích metod, využívání učebních pomůcek a didaktických technik a podmínky, za nichž samotné vyučování probíhá.

Edukační proces tak nepředstavuje jen předávání vědomostí a dovedností, ale jde o složitý sociální proces podmíněný mnoha faktory, které se v něm uplatňují a které určují jeho průběh a výsledek.² Následující Obrázek 2 znázorňuje propojení prvků v edukačním procesu.

Obrázek 2 Model didaktického procesu

Zdroj: Čadílek a Loveček, 2005, s. 19

¹ Učivo představuje to, čemu se žáci učí.

² Čadílek a Loveček, 2005, s. 19

Oborová didaktika je teorií vzdělání a vyučování jednotlivých odborných předmětů v rámci studijního oboru a **didaktika odborných předmětů** se týká každého odborného předmětu zvlášť. Příkladem může být oborová didaktika ekonomických předmětů v rámci studijního oboru ekonomika a podnikání, a didaktikou odborného předmětu je didaktika předmětu ekonomiky, účetnictví, marketingu a dalších ekonomických předmětů.

Didaktika odborných předmětů, resp. ekonomických předmětů musí splňovat vědeckou úroveň, avšak v rozsahu a množství adekvátní pro předložení žákům, kteří mají plnit vytyčené edukační cíle.³

Didaktika ekonomických předmětů má svá specifika, při studiu si žáci neosvojují pouze teoretické znalosti, ale také praktické dovednosti. Do jaké míry budou naplněny výukové cíle a dosaženy předpokládané výsledky závisí nejen na žákovi, ale především také na učiteli a jeho odborných a praktických zkušenostech.

Pro úspěšnou realizaci edukačního procesu by dobrý učitel měl respektovat **zásady didaktiky** ekonomických předmětů. Těmito zásadami⁴ jmenovitě jsou:

1. *Zásada názornosti* by měla žáky aktivovat k propojování informací s představami skutečných předmětů, procesů a jevů na základě smyslového vnímání (zrak, sluch, čich, hmat, pohyb, chuť). Měla by vést žáky k aktivitě a vzbuzovat jejich pozornost, kdy ve výsledku toto může pomoci k lepšímu zapamatování si učiva. Vhodné jsou názorné pomůcky, schémata, tabulky, příklady.
2. *Zásada uvědomělosti* a aktivity představuje takový požadavek, aby se žák z vlastní potřeby aktivně zapojil do výuky a vytvořil se u něho zájem rozvíjet své znalosti a dovednosti daného ekonomického předmětu. Žák by měl porozumět tomu, čemu se učí.
3. *Zásada přiměřenosti* je požadavek na zohledňování věku a dbát na rozsah, obsah, obtížnost učiva. V rámci této zásady by se mělo ctít heslo, že čím mladší žáci, tím by učivo mělo být konkrétnější, postupovat od bližšího učiva ke vzdálenějšímu a od lehčího učiva k těžšímu.

---

³ Tomčík, 2015, s. 25

⁴ Čadílek, 2005, s. 32, Tomčík, 2015 s. 40

4. *Zásada individuálního přístupu* je požadavek na zohledňování zdravotního stavu, duševní, tělesnou vyspělost, úroveň schopností, dovedností a znalostí žáků, jeho osobnosti, osobních zkušeností a jeho kulturních a sociálních zvláštností.
5. *Zásada trvalosti* by měla zajistit, aby si žáci získané vědomosti a dovednosti trvale pamatovali, a postupně si mohli na základě těchto uchovaných poznatků vytvářet nové. Je nutné stálé a trvalé opakování a procvičování probraného učiva. Důležité je, aby žák dané látce porozuměl, pak si jej pamatuje lépe, než když je učivo naučeno mechanicky. K tomu především dopomáhá spojení teorie s praktickými příklady.
6. *Zásada vědeckosti* znamená, že učitel by se měl neustále vzdělávat, sledovat aktuální trendy ve vývoji nových ekonomických trendů, problémů. Tyto aktuální poznatky by měl učitel schopen předat v přehledné formě, obsahu, rozsahu žákům, jelikož učebnice nemusejí být aktuální, proto je třeba je doplňovat těmito získanými novými aktuálními poznatky.
7. *Zásada propojení teorie a praxe* by měla zajistit, aby žáci byli schopni aplikovat teorii předmětu v praxi. K tomu poslouží např. různá praktická cvičení (např. vyplnit daňové přiznání a vypočítat výši daně), nebo vedení fiktivní firmy, či praxe přímo ve firmě.
8. *Zásada zpětné vazby*, znamená, že by učitel měl získávat od žáků zpětnou vazbu, aby se tímto informoval, zda žáci probírané látce rozumí a do jaké míry se blíží k učebnímu cíli. Na základě toho pak může zkorrigovat svůj vyučovací proces.
9. *Zásada komplexního rozvoje* znamená, aby se učitel v edukačním procesu snažil rozvíjet všechny složky osobnosti žáka. Nejen tedy složku poznávací, ale i psychomotorickou, postojovou.

Jak bylo výše zmíněno, didaktika, resp. didaktika ekonomických předmětů se zabývá mimo jiné i **obsahem výuky**. Ekonomické předměty se vyučují téměř na všech středních školách, ať už v podobě povinného předmětu nebo volitelného v případě škol neekonomického zaměření. Podle zaměření školy se pak liší rozsah a struktura obsahu předmětu ekonomika, a tím i výchovně - vzdělávací cíle.

Za obecně vzdělávací cíle ekonomických předmětů lze považovat především rozvíjení následujících dovedností:

- ❖ schopnost pracovat s informacemi,
- ❖ umět využívat informační zdroje,
- ❖ orientovat se v médiích,
- ❖ schopnost pracovat s právními předpisy,
- ❖ schopnost provádět ekonomické výpočty,
- ❖ umět si dávat jednotlivé ekonomické jevy do vzájemných souvislostí.

Souhrnně lze říci, že výuka ekonomických předmětů by měla u žáka rozvíjet ekonomické myšlení. Úspěšnost edukačního procesu ekonomických předmětů, jak bylo už výše řečeno, závisí nejen na učiteli, žákovi, ale také důležitou roli hrají didaktické prostředky, které jsou používány. Za **didaktické prostředky** je považováno vše, co vede ke splnění výchovně vzdělávacích cílů.⁵

Didaktické prostředky podle své povahy můžeme dělit na:

- ❖ nemateriální,
- ❖ materiální.

Mezi nemateriální prostředky se řadí **výukové metody**. Pojem metoda je odvozený z řeckého slova methodos, který v překladu znamená postup k určitému cíli. V didaktice tak vyučovací metody představují promyšlený postup, jehož záměrem je dosáhnout stanovených výchovně vzdělávacích cílů.

Učitel odborných předmětů, resp. ekonomických předmětů, by měl volit takové vyučovací metody respektující zákonitosti vyučovacího procesu a současně, aby žáci ve vyučovacím procesu pasivně nepřebírali jen hotové vědomosti, ale také aby u žáků vyvolali aktivitu samostatné práce a v případě, že obsahově to učivo umožňuje, sami poznávali a objevovali nové souvislosti a využívali i své vlastní získané poznatky.⁶

---

⁵ Průcha, 2002, s. 276

⁶ Čadílek a Loveček, 2005, s. 42

Z různých zdrojů literatury lze říci, že vyučovacích metod existuje celá řada a můžeme je rovněž kategorizovat podle různých hledisek s příslušnými aspekty. Jednou z kategorií vyučovacích metod jsou metody z hlediska pramene poznání a typů poznatků s didaktickým aspektem. Do této kategorie patří metody⁷ v následujícím členění:

❖ **metody praktické**

- laboratorní činnosti (žák uplatňuje vědomosti a dovednosti při provádění pokusu),
- dílenská/firemní činnost (žák získává vědomosti a dovednosti mimo školní prostředí, např. v prostředí firmy),

❖ **metody názorně-demonstrační**

- předvádění (předvádění předmětů, obrazů, pokusů, činností),

❖ **metody slovní**

- monologické metody (přednáška, vyprávění, vysvětlování, instruktáž),
- dialogické metody (rozhovor, diskuse, dramatizace),
- metody písemných prací (písemný projev žáka při osvojování nových vědomostí, opakování, procvičování učiva a prověřování získaných vědomostí),
- metody práce s učebnicí, knihou a i s časopisy (žák se učí pracovat s textem, pracovat s informacemi, tvořit si z učebnic a knih vlastní poznámky).

Bez ohledu na stupeň důležitosti je na posledním místě uvedena metoda práce s učebnicí a dalšími texty. Učebnice, jinými slovy učební texty, patří svým charakterem mezi materiální didaktické prostředky. Žákům poskytuje didakticky uspořádané učivo daného předmětu.

Základní funkcí učebnice je její výchovně - vzdělávací zaměření spočívající v povaze⁸:

- ❖ **motivační funkce:** její náplní je iniciovat žáky k aktivnímu učení a vytvořit u nich zájem o danou problematiku,
- ❖ **komunikační funkce:** zde učebnice plní roli zprostředkovatele mezi žákem (příjemcem informace) a autorem textu, který by při její tvorbě měl mít na paměti výše zmiňované didaktické zásady. Zejména by měl vycházet ze zásady přiměřenosti a tvořit učebnici podle toho, komu je určena,

---

⁷ Průcha, 2015, s. 32

⁸ Čadílek a Loveček, 2005, s. 107

- ❖ **regulační funkce:** žákovi umožňuje osvojovat si poznatky ve správné logické postupnosti a v didaktické souvislosti,
- ❖ **aplikační funkce:** u odborných - ekonomických předmětů má učebnice zajistit spojení teorie a praxe ve smyslu převoditelnosti teoretických poznatků a jejich praktického využití,
- ❖ **kontrolní a usměrňovací funkce:** spočívá v poskytování zpětné vazby o tom, do jaké míry žák učivo pochopil, a to prostřednictvím kontrolních otázek a úloh v učebnici. Současně se tak tím plní i usměrňovací funkce při učení.

Jak se bude učebnice realizovat ve svých funkcích, záleží na obsahu textu, ale také i na její struktuře, kterou tvoří komponenty⁹:

1. Aparát prezentace učiva

- **verbální komponenty,**
  - základní text (poznatky o základních pojmech, zákonech),
  - doplňující text (text k upevnění a prohloubení učiva základního textu, citace, rozšiřující poznatky, ilustrační příklady, motivační text uvozující učivo),
  - vysvětlující text (informace k základnímu textu jako jsou poznámky, vysvětlivky, komentáře k obrázkům, schémátům).
- **obrazové komponenty,**
  - schémata, grafy, fotografie.

2. Aparát řídicí učení

- předmluva, úvod do předmětu, grafické symboly vyznačující určité části textu, otázky a úkoly za témata, odkazy na jiné zdroje informací (např. klíčová slova, úkoly, otázky za témata, užití zvláštní barvy, zvláštního písma pro určité části textu.

3. Aparát orientační

- obsah učebnice, členění učebnice na kapitoly, použitá literatura, odkazy na předchozí text.

---

⁹ Průcha, 2002, s. 278

Závěrem této kapitoly určitě stojí za zmínku, že původ učebnice sahá až do času hluboké minulosti lidstva. První informace o používání učebnice pochází už z dob před naším letopočtem, např. z doby starověkého Egypta, Číny. Učebnice přes celou dobu své existence až do současnosti zaujímá dle mého názoru významné místo v edukačním procesu a je nepostradatelným materiálním didaktickým prostředkem jak pro žáka, tak i pro učitele. To je jedním z důvodů, proč se v následující kapitole budu zabývat tématem přípravy učebního textu z daní pro ekonomické předměty vyučované na středních školách.

2 Úvod k učebnímu textu

Studentky a studenti, blahopřeji!

Otevřením tohoto učebního textu jste právě učinili první krok a vstoupili do světa poznávání pojmu daň. S tímto pojmem se setkáváme všichni v našem každodenním životě. Příkladem může být běžná činnost, jakou je, když jdeme do obchodu koupit svačinu a v ceně nákupu zaplatíme daň z přidané hodnoty. Tento učební text vám, středoškolákům, pomůže získat vhled do základů problematiky daní v České republice.

Učební text je rozdělen do čtyř kapitol. V první kapitole se dozvíme, kdy a proč daně vznikly a k čemu slouží. Druhá kapitola nám více přiblíží pojem daň a pojmy, bez kterých by daň nebyla daní. Také zjistíme, jaké daně v České republice máme aktuálně stanoveny, z nichž si ve třetí kapitole vybereme ty, se kterými se nejpravděpodobněji můžeme v našem životě setkávat, a seznámíme se s jejich základními aspekty. V poslední kapitole se budeme zabývat samotnou správou daní.

Aby učební text nebyl jen o čtení, jsou zde i úkoly zaměřené na vyhledávání informací na internetu, popř. v zákoně. K ověření vašich znalostí a porozumění obsahu jsou v závěru kapitoly, podkapitoly položeny otázky k zodpovězení, případně k zamyšlení a příklady k řešení. Rovněž jsou v každé kapitole vyjmenované důležité klíčové pojmy, které doporučuji k zapsání. Pomůckou pro vaši obrazotvornost je text doprovázen obrázky, schématy.

Daňová oblast je velice obšírná, ať už co do šíře daňové legislativy, tak i v praktické stránce. Tento učební text je zpracován v určitém čase, kdy následně může docházet k určitým výkladovým posunům, vyvolané zejména díky případným změnám v daňových zákonech. Z tohoto důvodu se v tomto učebním textu záměrně neodkazují na jednotlivé paragrafy příslušných zákonů, a držím se cíle poskytnout vám učební oporu, která vám poslouží k získání základního vhledu a orientaci v oblasti daní, a třeba může být i prvotní impulsem k vaší motivaci zabývat se více touto problematikou, či dokonce ke zvolení svého budoucího zaměstnání ve světě daní.

2.1 Existence daní

„Na světě jsou jisté pouze dvě věci smrt a daně“ - Benjamin Franklin.¹⁰

Cíl: Po prostudování této kapitoly byste měli objasnit smysl existence daní, rozlišit daně naturální a peněžní, objasnit - význam daní ve vztahu ke státnímu rozpočtu, funkce daní v ekonomice státu.

 Klíčová slova: naturální daně, peněžní daně, ekonomika, ekonomický koloběh, státní rozpočet, funkce daní.

V této kapitole si odpovíme na otázky: *Proč daně vznikly? Jakou úlohu daně hrají v ekonomice?*

2.1.1 Počátky vzniku daní

Abychom mohli odpovědět na otázku: *Proč daně vznikly?*, musíme se přenést ze současnosti do hluboké minulosti našich předků. Již v pravěku lidé vytvářeli společenství v podobě tlup, kmenů, kde vždy byl někdo vládcem, resp. nositelem moci, který dané seskupení řídil a organizoval. Postupem času se lidé usazovali na určitém území, více se organizovali, skupiny obyvatel se rozrůstaly a vytvářelo se tak více vazeb mezi lidmi. S tímto vším se zvětšovalo i nebezpečí konfliktů. Pro vzájemné soužití stále většího společenství lidí na daném území bylo potřeba nastolit jednotná pravidla a řád pro všechny, a tak začali lidé zakládat útvary, které řídily jejich společenství na daném území - první státy¹¹ (např. Egypt, Indie, Čína, Řecko, Řím)

Teď se možná ptáte: *A vznik státu souvisí se vznikem daní?* Odpověď je jednoznačná: *Ano, souvisí.* Právě se vznikajícími státy vznikaly i daně. *A proč se vznikem státu daně vznikaly?* V současné době moderní stát vykonává celou řadu funkcí (např. organizační, ekonomickou, politickou, vojenskou, kulturní atd.). V minulosti tomu nebylo jinak, jen trochu v jiné podobě a nastavených prioritách. Tehdejší vznikající státy primárně plnily funkci vojenskou k zajištění obrany svého území, také naopak vedly i války za účelem jeho rozšíření

---

¹⁰ Dědinová, 2013

¹¹ Pojem stát pochází z latinského slova „statoo“, v překladu do českého jazyka znamená slovo „řád“.

a ukořistění dalšího majetku. K **ekonomickému zajištění funkcí státu** bylo potřeba, aby stát měl k dispozici **prostředky** – jedním z těchto prostředků byly právě **daně**. Daně vznikaly, aby stát jimi plnil pokladnu na výdaje na plnění jeho funkcí. **Daně** stát vybíral od lidí **v různé formě**. Abychom si vytvořili představu jak, nastíníme si v následujících odstavcích historii počátku vzniku daní, který se datuje od dob Starověku.

Starověk – otrokářská společnost

Starověký Egypt

Pojem daně byl sice znám již v oblasti Mezopotánie, předchůdkyně prvních starověkých států, ale první zmínka o systému výběru daní je známa z období *Starověkého Egypta* okolo roku 2800 před naším letopočtem. Daně nazývané *baku* se vybíraly ve *dvou formách* – v podobě tzv. *desátků* a *nucené práci nemajetných*. Desátek měl podobu převážně naturální, byl vybírán ve formě obilí, dobytka, výrobků a v další nepeněžní podobě.

Nucené práce nemajetných byly náhradou u těch, kteří nemohli platit daně, neměli majetek, byli chudí, tak si to museli nedobrovolně odpracovat v podobě prací pro faraóna. Daně byly vybírány při pravidelných cestách faraóna po celém Egyptě, a to jednou za dva roky při sčítání dobytka. Pokud bylo potřeba zvýšit příjmy do státní pokladny, doba sčítání se zkrátila na rok. Dělo se tak v případě rozsáhlých projektů jako stavba pyramid, zavlažovacích kanálů či k odstraňování škod způsobené záplavami Nilem.

Okénko zajímavosti:

Doklady o výběru daní podává také Bible, kniha Genesis, v níž Josef vysvětluje jak dělit úrodu: “Josef tenkrát lidu řekl: K dnešnímu dni jsem vás i s vaší půdou koupil pro faraona. Zde máte osivo a osejte půdu! Až bude úroda, odevzdáte pětinu faraonovi. Čtyři díly si necháte na osivo pro pole a na jídlo pro sebe, své rodiny a své děti. Tehdy zvolali: „Zachránil jsi nám život, pane! Prokazuješ nám laskavost, že smíme být faraónovými otroky!“¹²

Starověké Athény

Další podoba daní se nazývala *tribut*. Vybíral se do státní pokladny ve 4. století před naším letopočtem ve Starověkých Athénách a sloužil k financování společné obrany spojeneckých měst. Z počátku byl vybírán dobrovolně, postupně se z něho však stala povinnost jej odevzdávat.

---

¹² Dědinová, 2013

Řím

V Římské říši se vybíraly daně tzv. *berně*. Sloužily převážně jako prostředek na vedení válek.

Středověk

V období Středověku se konečně můžeme podívat, jak to vypadalo s daněmi i u nás v Česku. První zmínka o daních totiž pochází až z dob Českého knížectví kolem 10. století. V této době plně válek se vybírala *berně z míru* (tributum pacis), a jak už podle názvu můžeme vyvodit, daň sloužila jako poplatek pro panovníka za ochranu, kterou svým poddaným poskytoval.

Další daní z doby Středověku, vybíraná v naší zemi, byl tzv. „nářez“. Tato daň se platila ve vepřích za vypásání knížecích lesů dobyt看kem (pasený dobytek se sčítal a dělali se vřezy na holi, odtud název nářez).

V závislosti s potřebami společnosti a státu se daně ve svém historickém vývoji značně měnily. Historie daní je velice pestrá a zajímavá, ale také velice rozsáhlá. Stručně si můžeme uvést základní zjištění, kterým je, že daně ve svém historickém vývoji nabývaly nejen různých názvů (mimo výše zmíněných existovaly daně pojmenované jako regály, domény, kontribuce, akcízy atd.), ale i podoby. Zprvu měly **daně podobu naturální**. Se vznikem peněz se však postupně změnila **v podobu peněžní**. Rovněž se měnil i výběr daní, který se stal pravidelným a povinným odvodem do státní pokladny.

Otázky

1. V jakém období daně vznikly?
2. Zamyslete se nad otázkou: Proč daně vznikly?
3. V čem spočívá rozdíl mezi naturální a peněžní podobou daní?

2.1.2 Daně v ekonomice současného státu

„Je správné, aby země čerpala své příjmy z těch zdrojů, které sama pomáhá budovat. Veškerá vydání země sledují ten účel, aby byla zlepšena hospodářství všech občanů v zemi a veškeré daně jsou placeny z hospodářské činnosti občanů. Náklady země na elektrizaci, melioraci, odborné školství, na kontrolu obecního hospodářství mají jediný účel, aby byly zvýšeny příjmy občanstva, aby byla zvýšena výroba, zlepšeny živnosti, obchod, průmysl, zemědělství z čehož plynou daně z příjmu a obratu do státních pokladen.”-Tomáš Baťa, český podnikatel 1876-1932¹³

V předchozí podkapitole 2.1.1 jsme se dozvěděli, že vznik daní je spojen se vznikem prvních států, a jejich hlavním účelem bylo plnit státní pokladnu pro výdaje státu. Účel daní se do dnešní doby nezměnil. Daně však neslouží jen k naplňování státní pokladny, ale mají vliv i na ekonomiku státu. Nyní se tedy opět vrátíme do současnosti a budeme se zabývat odpovědí na otázku: ***Jakou úlohu hrají daně v ekonomice?***

V první řadě se podíváme, co si pod pojmem ekonomika představit a na jakých principech funguje v současném státě. Budeme vycházet z modelu platného pro tržní ekonomiku¹⁴, kterou je i ekonomika České republiky.

Ekonomika neboli hospodaření je založeno na vztahu **nabídka = prodej = příjem peněz** a **poptávka = nákup = výdej peněz**. Každý z nás se s ekonomikou setkává ve svém životě, kdy se rozhodujeme, co koupíme, kolik peněz za to vydáme, za kolik peněz budeme pracovat. Stejně se tak rozhodují firmy, co budou vyrábět, pro koho, za kolik budou prodávat, za co nakoupí materiál, pracovní sílu.

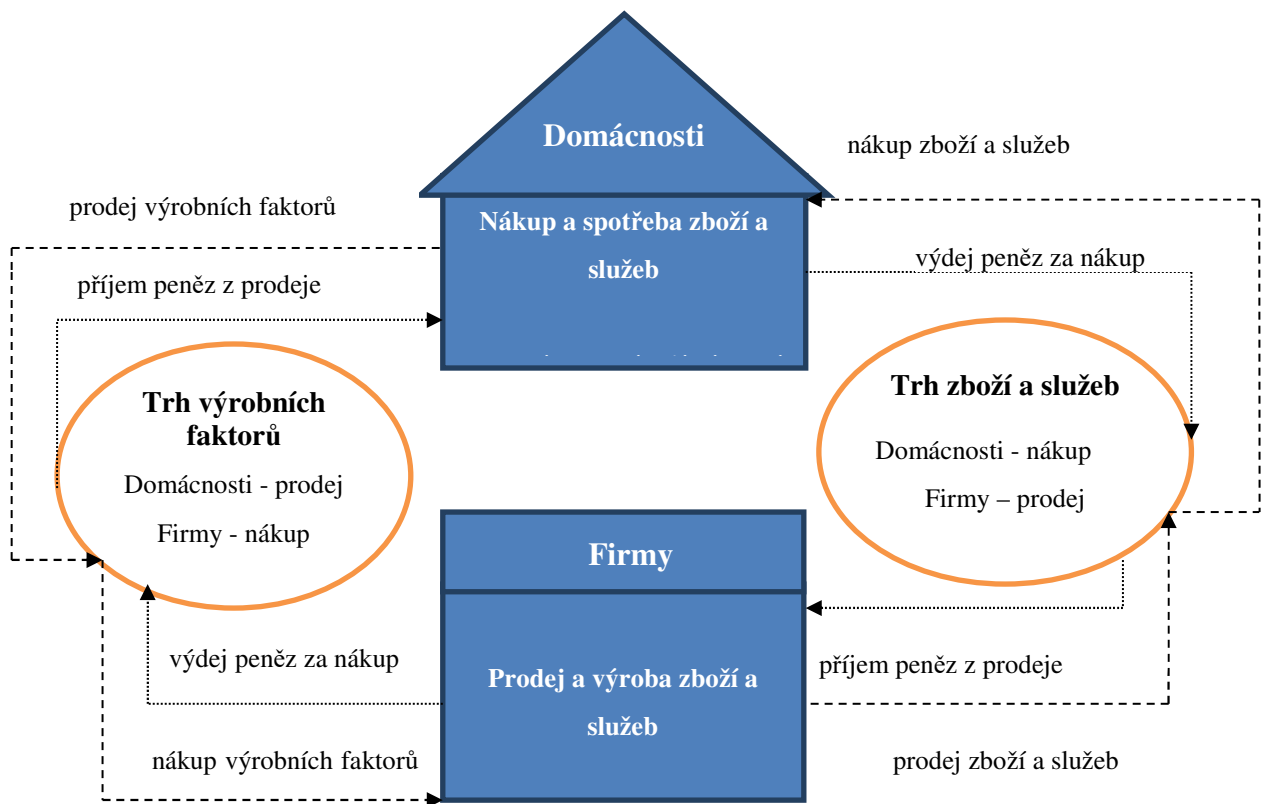
Ekonomiku můžeme definovat jako souhrn hospodaření na určitém území založeno na rozhodovacím procesu. Jde o konkrétní hospodaření jednotlivců, firem i státu. Naproti tomu ekonomie je věda, která se zabývá obecnými souvislostmi v hospodaření společnosti.
A jak ekonomika funguje?

---

¹³ <https://citaty.net>, Last updated: 25. 5. 2018

¹⁴ Tržní ekonomika je založena na vztahu poptávky (kupujících) a nabídky (prodávajících).

Základní fungování ekonomiky spočívá v tzv. **ekonomickém koloběhu**, graficky znázorněno na Obrázku 3.

Obrázek 3 Ekonomický koloběh

Zdroj: vlastní

Když se na dané schéma zjednodušeného ekonomického koloběhu podíváme, zjistíme, že tam vystupují 2 rozhodovací subjekty¹⁵, a to:

- **domácnosti**¹⁶, které:

= vlastní výrobní faktory¹⁷ = nabízejí = prodávají je firmám na trhu výrobních faktorů,

= spotřebovávají zboží a služby = poptávají = nakupují je od firem na trhu zboží a služeb.

¹⁵ Existuje i tzv. rozšířený ekonomický koloběh se třetím subjektem, kterým je stát.

¹⁶ Domácnosti představují člověka jednotlivce nebo rodiny.

¹⁷ Výrobní faktory – přírodní zdroje (půda, lesy, voda...); kapitál – budovy, nástroje, stroje; práce – lidská činnost, která slouží k produkci statků.

- **firmy**¹⁸, které:

= vyrábějí zboží a poskytují služby = nabízejí = prodávají je domácnostem na trhu zboží a služeb,

= potřebují výrobní faktory = poptávají = nakupují je od domácností na trhu výrobních faktorů.

Mezi rozhodovacími subjekty v ekonomickém koloběhu proudí 2 toky:

1. tok zboží + služeb = tok statků = ukazuje, jak proudí statky mezi domácnostmi a firmami:

- domácnosti spotřebovávají statky, které firmy prodávají, zároveň domácnosti nabízejí výrobní faktory firmám, které je od nich nakupují ke své činnosti a spotřebovávají je.

2. tok peněz = ukazuje, jak proudí peníze prostřednictvím trhu mezi domácnostmi a firmami:

- od domácností proudí peníze do firem, které utrácejí své peníze za nákup zboží a služeb, a peníze ve formě příjmu (mzdy, zisku) plyne z firem do domácností za nákup výrobních faktorů potřebných k jejich činnosti.

A co mají společného daně s tímto ekonomickým koloběhem? *Jakou úlohu hrají daně v ekonomice státu?*

Jak už jsme si řekli, současný stát plní celou řadu funkcí, v rámci nichž poskytuje veřejné statky¹⁹ svému obyvatelstvu. Tyto funkce můžeme pojmenovat jako:

- *ekonomické* (zajištění chodu státu, zahraniční obchod - vývoz, dovoz atd.),
- *sociální* (zajištění dočasné či trvalé sociální pomoci lidem - důchodcům, nezletilým, nemocným, nezaměstnaným, postiženým, zdravotní péče atd.),
- *bezpečnostní* (ochrana občanů a jejich majetku - policie, armáda),
- *právní* (zajišťuje práva občanům - legislativa: právní předpisy - zákony, vyhlášky),

---

¹⁸ Firmy představují jednotky, které organizují podnikání.

¹⁹ Jsou statky, které nemohou být poskytnuty jedné osobě, aniž by byly poskytnuty i jiným osobám, např. obrana země, soudní ochrana, povinná školní docházka.

- *kulturní* (zajišťuje vzdělávání a kulturní rozvoj),
- *politické* (zahraniční politika - prezentace státu v zahraničí),
- *ekologická* (ochrana životního prostředí).

Plnění těchto funkcí, resp. fungování státu stojí také na ekonomice. Z Obrázku 3 vidíme, že v rámci *toku peněz* proudí firmám a domácnostem příjmy, a to tohoto toku může *vstoupit stát*, a to tak, že *na tyto příjmy uvalí zákonem stanovené daně* za účelem získání peněžních prostředků do veřejného, resp. státního rozpočtu²⁰.

Státní rozpočet je plán hospodaření státu na jeden rok, tj. plánovaných příjmů a výdajů. Má podobu zákona. Skutečně získané peněžní prostředky jsou zaznamenány na příjmové straně rozpočtu, naopak výdaje pro plnění funkcí státu jsou zaznamenány na výdajové straně. Po skončení kalendářního roku vláda projednává splnění státního rozpočtu, to znamená, jaké byly skutečné příjmy a výdaje (závěrečný účet státního rozpočtu). Podobně jak se svými příjmy hospodaří domácnosti, firmy, činí tak i stát.

Vyhledávací okénko 1:

 Vyhledejte na internetu na stránkách www.mfcr.cz státní rozpočet a prohlédněte si jeho podobou. Vyhledejte položky týkající se daní.

Stát ovšem *nevybírá* peněžní prostředky od domácností a firem ve formě daní *jenom* pro *financování svých výdajů*, ale také proto, že *daně* mu slouží jako jeden z *nástrojů*, kterým *ovlivňuje fungování ekonomiky*.

A jak stát ovlivňuje prostřednictvím daní ekonomiku? V ekonomice existují oblasti, ve kterých *role trhu není bezchybná a všemocná* (např. z pohledu spravedlnosti a humánnosti, v České republice nenajdeme čistou tržní ekonomiku, do tržního systému přichází státní vliv a státní regulace, tím je tržní systém sociálně únosnější).

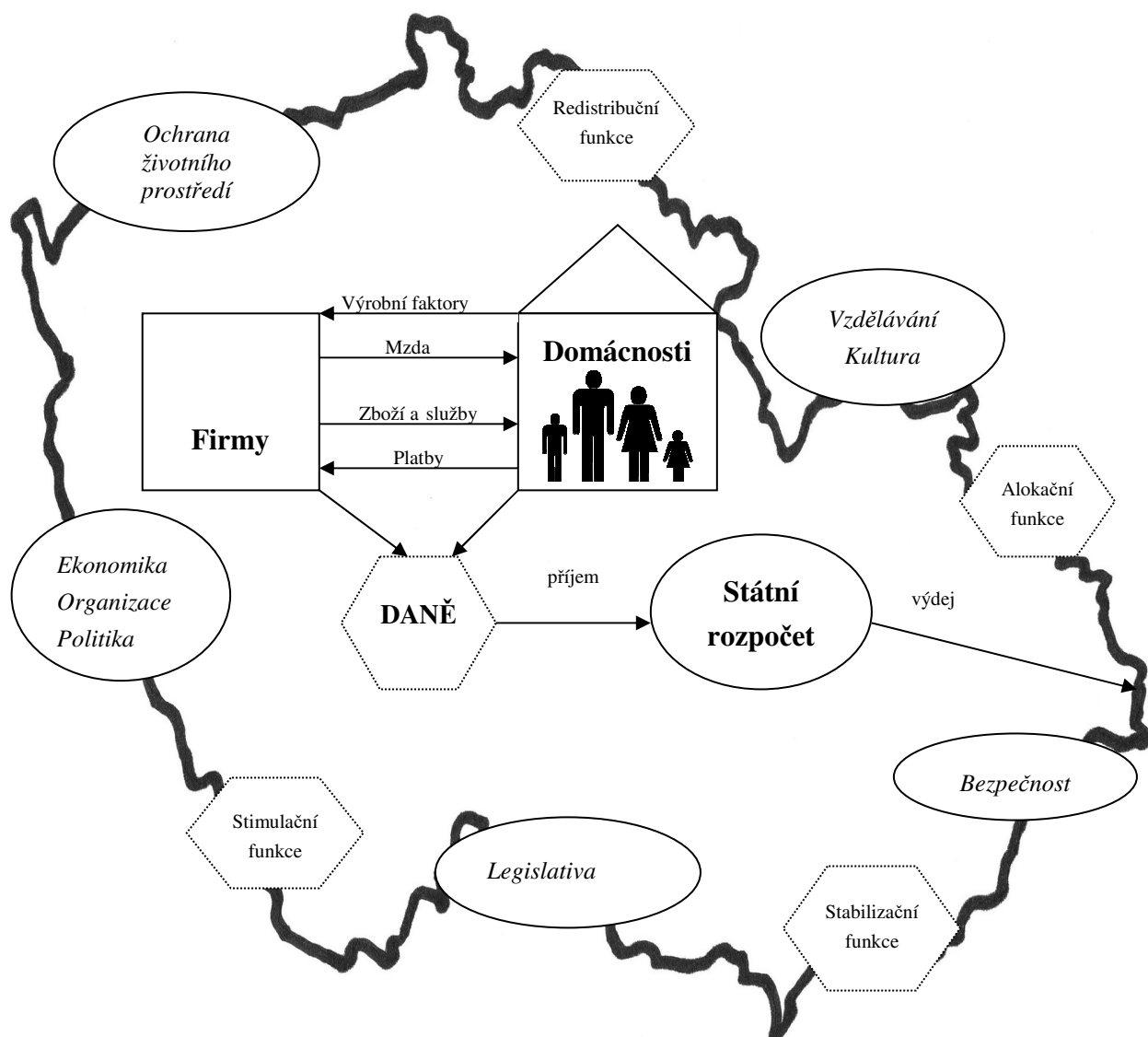
Daně sehrávají v ekonomice 4 funkce. Úkolem těchto funkcí daní je snaha o narovnání nedostatků trhu v ekonomickém koloběhu. ***A jak?*** Prostřednictvím funkce *alokační, redistribuční, stabilizační, stimulační*.

²⁰ Veřejné rozpočty tvoří soustavu rozpočtů, z nichž nejdůležitější je státní rozpočet. Soustava veřejných rozpočtů je dále tvořena například rozpočty obcí, krajů, státních fondů.

1. **Alokační funkce** = stát prostřednictvím daní bere peněžní prostředky tam, kde jich je mnoho, a vydává je tam ze státního rozpočtu, kde potřebuje zajistit efektivní plnění funkcí států (např. do oblasti školství, armády, policie, zdravotnictví), případně v těchto oblastech sníží daně.
2. **Redistribuční funkce** = přerozděluje státní prostředky mezi občany s cílem zmírnit nerovnosti ve společnosti za účelem zabránění vzniku extrémně bohatých a extrémně chudých občanů. Stát ve větší míře odnímá ve formě daní část peněžních prostředků z příjmů extrémně bohatých občanů a vydává je ve formě transferových plateb (např. sociální dávky) extrémně chudým občanům, kterým tímto zvyšuje jejich příjmy. Tato funkce je založena na solidaritě obyvatel.
3. **Stabilizační funkce** = tato funkce daní přispívá ke zmírňování výkyvů v ekonomice. V období, kdy se ekonomice daří – je to tzv. konjunktura, firmy více vyrábí a prodávají své výrobky, domácnosti je nakupují - roste spotřeba, tak daně odčerpávají do státního rozpočtu více peněžních prostředků a vytvářejí tím rezervu pro období, kdy se ekonomice naopak nedaří - stagnace. V tomto období nezdaru pomáhají ekonomice nastartovat znovu její růst výdaji ze státního rozpočtu např. ve formě státních dotací.
4. **Stimulační funkce** = prostřednictvím daní umožňuje státu ovlivňovat rozhodování domácností, co budou kupovat, spotřebovávat a firem co budou vyrábět a prodávat. Například uvalí vysoké daně na cigarety, alkohol za účelem omezení jejich spotřeby, protože škodí zdraví. Nebo naopak stát daně sníží za účelem podpory spotřeby nebo produkce statků, které jsou pro společnost pozitivní. Příkladem může být snížení daně konkrétní firmě, že splní určité podmínky, např. vytvoří nová pracovní místa.

Vše, co bylo výše řečeno, si můžeme představit v podobě následujícího Obrázku 4 Daně v ekonomice státu.

Obrázek 4 Daně v ekonomice státu
Zdroj: vlastní

Otázky

1. Co představuje ekonomický koloběh?
2. Jaký vztah mají daně ke státnímu rozpočtu?
3. Jak stát ovlivňuje ekonomiku prostřednictvím daní?
4. Jaké funkce plní daně v ekonomice?

Použitá literatura

DĚDINOVÁ, T., *Jak se vybíraly daně v minulosti*. [online]. 25. 01. 2013. © 2019 Mladá fronta a. s. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/377709-jak-se-vybiral-y-dane-v-minulosti/>

FELGR, P., *Egyptský daňový systém*. [online]. 11. březen 2013. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.starovekyegypt.net/danovy-system.php>

STEJSKALOVÁ, H., *Kruté středověké daně: U nás znamenaly pěkný nářez!* [online]. 14. 2. 2017 [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://epochaplus.cz/krute-stredoveke-dane-u-nas-znamenaly-pekny-narez/>

Citáty na téma daň [online]. Last updated: 25. 5. 2018. [cit. 12. 1. 2019] Dostupné z: <https://citaty.net/temata/dan/>

ŠTĚPÁŘ, V., *Stát a jeho funkce* [online]. listopad 2013. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: www.szs-pardubice.cz/file-download/563/

KOWALSKÁ R., *Ekonomika pro střední zdravotnické školy*. Vydání první, Grada Publishing a.s., 2014, 192 s. ISBN 978-80-247-5091-0. 2.2.

KRÁLOVÁ, A., ASZTALOS, O., *Didaktika ekonomiky I. díl*. 2. vydání Praha: VŠE Oeconomica. 2007. 126 s. ISBN 978-80245-1312-6.

MACÁKOVÁ, L. a kolektiv. *Mikroekonomie – základní kurs*. Čtvrté vydání, Slaný, MELANDRIUM, 1998, ISBN 80-901801-2-4.

ŠIROKÝ, J. a kolektiv. *Daňové teorie: s praktickou aplikací*. Druhé vydání, Praha, C.H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-005-8.

Ministerstvo financí [online]. © 2005-2013. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/legislativa-statniho-rozpocetu>

2.2 Pojem daň, daňová soustava a konstrukt daně

“Mnohý platí daně, a neví proč. Mnohý platí daně, a neví nač. Mnohý platí daně, a neví komu.” - Karel Havlíček Borovský²¹

Cíl: Po prostudování této kapitoly byste měli umět pracovat se základními daňovými pojmy, orientovat se v daňové soustavě ČR, dokázat rozlišit daně přímé a nepřímé.

 Klíčová slova: Daň, přímé a nepřímé daně, daňová soustava, konstrukční prvky daní.

Z předchozí kapitoly už určitě zvládneme odpovědět na otázky: Proč vznikly daně a k čemu slouží, jakou roli sehrávají v ekonomice státu? *Ale co ta daň je?*

Daň je zákonem stanovená povinná platba do rozpočtu. Vyznačuje se znaky:

- *neúčelovosti* – není stanoven konkrétní účel, pro který vybrané daně použijí,
- *neekvivalentnosti* – není rovnocenné protiplnění,
- *peněžitosti* – daň se platí v peněžních jednotkách, resp. v českých korunách.

Na základě teorií různých zdrojů a výše uvedeného lze **daň** v souhrnu **definovat** jako:

- **povinnou** (placení daní je nařízeno zákonem),
  - **nenávratnou** (nemám právní nárok na vrácení odvedené daně),
    - **neúčelovou** (není stanoven konkrétní účel, pro co se daně použijí),

platbu, kterou **stát stanoví zákonem** pro získávání příjmů pro úhradu potřeb společnosti (státu), tj. pro státní rozpočet, aniž by poskytoval nějaké **rovnocenné protiplnění**.

A jaké daně máme stanovené zákonem v České republice? Jsou to daně, které nám ukazuje následující Tabulka 1.

---

²¹ NEdaním.cz, © 2019

Tabulka 1 Přehled daní v České republice

Přímé 1.	Zákon č. 2.	Nepřímé 3.	Zákon č. 4.
<i>Daně z příjmů</i> daň z příjmů fyzických osob	586/1992 Sb.	<i>Daň z přidané hodnoty</i>	235/2004 Sb.
daň z příjmů právnických osob		<i>Daně spotřební</i> daň z minerálních olejů	353/2003 Sb.
<i>Daň z nemovitých věcí</i>	338/1992 Sb.	daň z piva	
<i>Daň z nabytí nemovitých věcí</i>	Zákonné opatření Senátu č.340/2013 Sb.	daň z lihu	
		daň z vína a meziproductů	
<i>Daň silniční</i>	19/1993 Sb.	daň z tabákových výrobků	zákon č. 261/2007 Sb.
		daň ze surového tabáku	
<i>Daň z hazardních her</i>	187/2016 Sb.	<i>Ekologické daně</i> daň ze zemního plynu a některých dalších plynů	
		daň z pevných paliv	
		daň z elektřiny	

Zdroj: na základě dat Finanční správa © 2013 – 2018, vlastní

Z Tabulky 1 vidíme, že daně jsou rozděleny do dvou sloupců, a to na:

- **přímé daně,**
- **nepřímé daně.**

Toto je nejčastější a základní dělení daní vycházející podle toho, kdo má povinnost daň přiznat a kdo ji v konečném důsledku zaplatí.

Přímo daň přiznává a platí jedna osoba (plátce=poplatník). Nemá možnost tuto povinnost přenést na někoho jiného, tj. přímo daň dopadá na tuto osobu. Na rozdíl o nepřímých daní.

Nepřímo daň zaplatí zpravidla osoba odlišná od osoby, která daň přiznává (plátce≠poplatník). Nemůžeme u nich jednoznačně určit osobu, která nakonec daň bude platit. Známa je pouze osoba, která má daň přiznat (plátce). Nepřímé daně se uvalují na spotřebu zboží a služeb, kdy jejich prodejce má možnost přenést tuto daň především na konečného spotřebitele a to tak, že ji zahrne do ceny zboží a služeb. V konečném důsledku daň zaplatí právě konečný spotřebitel v ceně nákupu.

Dále v prvním a ve třetím sloupci Tabulky 1 vidíme vyjmenované jednotlivé daně, které jsou aktuálně stanovené v České republice. Tento přehled daní se nazývá **daňová soustava**.

Daňová soustava nám říká, jaké daně se vybírají v daném státě a čase na základě zákona.²² Jednotlivé daně tvořící daňovou soustavu jsou upraveny daňovými zákony (viz druhý a čtvrtý sloupec). Jak jsme se již dozvěděli z výše uvedených znaků a definice daně, jedná se o splnění požadavku zákonnosti daní. Tento požadavek vychází z čl. 11 odst. 5 Listiny, podle kterého lze daně ukládat jen na základě zákona.

Zákony upravující jednotlivé daně jsou psány po jednotlivých základních konstrukčních prvcích daně, které tvoří daň. **Konstrukční prvky daně** slouží k určení toho kdo, za co a v jaké výši, kdy má platit daň a do jakého rozpočtu výnos daně směřuje.

S těmito prvky budeme pracovat v následující kapitole zabývající se poznáním jednotlivých vybraných daní. Konstrukční prvky jsou důležité pro správné pochopení toho, jestli se nás samotných v našem životě daň a povinnosti z ní plynoucí dotýkají. Nyní přistupme k nalezení odpovědi na otázku: ***Jaké to jsou konstrukční prvky daně?***

---

²² Setkat se můžeme i s pojmem daňový systém. Jedná se o širší pojem než daňová soustava. Zahrnuje daňovou soustavu, systém institucí zabezpečující činnosti správy daní ve vztahu k osobám, které mají daně platit.

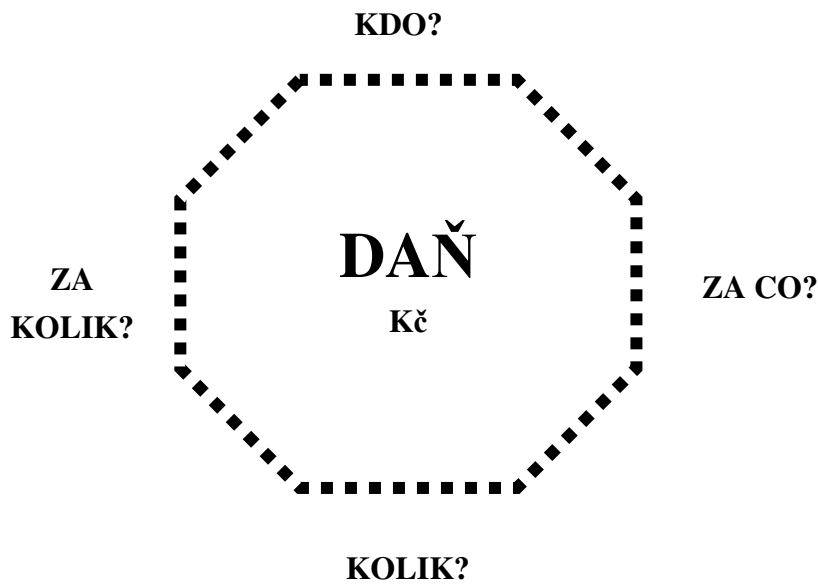
Základními konstrukčními prvky, bez kterých by daň nebyla daní, jsou:

Subjekt daně (KDO?)

Předmět daně (ZA CO?)

Základ daně (KOLIK?)

Sazba daně (Za KOLIK?)

Obrázek 5 Základní konstrukční prvky daně

Zdroj: vlastní

Další prvky, které se podílejí na stavbě daně a musí být povinně stanoveny zákonem, jsou:

Zdaňovací období (JAK ČASTO?)

Splatnost (KDY?)

Rozpočtové určení (KAM?)

Daň mohou, ale nemusejí tvořit **ostatní konstrukční prvky**, které zpravidla vedou ke zmírnění dopadu daně na subjekt po stránce ekonomické. Může jím být např. osvobození od daně, různé slevy na dani.

Vyhledávací okno 2:

Vyberte si zákon upravující jednu z daní (na internetu či v tištěné podobě), která je vám sympatická, a zkuste v něm vyhledat základní konstrukční prvky uvedené výše a zjistit, co obsahuje jednotlivý prvek.

Ti co splnili zadání Vyhledávacího okna 2, si jistě našli konstrukční prvky daně v zákoně a zjistili z obsahu příslušného paragrafu, co se pod jednotlivým konstrukčním prvkem skrývá. Nyní se pojdme společně seznámit s tím, co tedy jednotlivý konstrukční prvek daně obecně představuje.

1. Daňový subjekt (KDO?)

= jedná se o osobu, která má povinnost podle daňového zákona strpět, odvádět nebo platit daň.

Daňové subjekty dělíme na:

- **poplatníky** = to jsou daňové subjekty, jejichž příjmy nebo majetek podléhá dani (předmět daně),
- **plátce** = to jsou daňové subjekty, které jsou ze zákona povinny odvést daň do státního rozpočtu.

Poplatníkem - plátcem může být:

- **fyzická osoba** (občan, podnikatel),
- **právnícká osoba.**

Fyzickou osobu občana představuje člověk. Z hlediska ekonomického rozhodovacího subjektu jsou to domácnosti. Za fyzickou osobu podnikatele považujeme člověka, který podniká na vlastní účet a zodpovědnost za účelem dosažení zisku, z hlediska ekonomického rozhodovacího subjektu se jedná o firmy. Fyzické osoby podnikatelé podnikají:

- buď na základě živnostenského oprávnění dle živnostenského zákona,
- nebo na základě jiného oprávnění dle jiných zákonů (např. advokáti, lékaři, spisovatelé, sportovci).

Právnícké osoby jsou uměle vytvořené subjekty, složené z lidí a z majetku. Z hlediska ekonomického rozhodovacího subjektu jsou to firmy.

Právnícké osoby lze rozlišit podle činnosti zaměřující se na:

- podnikání: veřejná obchodní společnost (v.o.s.), komanditní společnost (k.s.), společnost s ručením omezeným (s.r.o., spol. s r.o.), akciová společnost (a.s.), družstvo,
- za jiným účelem než podnikání (neziskové organizace – nadace, církve, spolky).

2. Předmět daně (ZA CO?)

= předmětem daně je to, za co se daň vybírá. Může to být věc, majetek, činnost, ale i událost, např. koupě nemovitosti - domu, pozemku; příjem – daň z příjmů fyzických či právnických osob; majetek – silniční daň; daň z nemovitých věcí; spotřeba – daň z přidané hodnoty, spotřební daň. Určuje, co je důvodem pro stanovení daně.

3. Základ daně (KOLIK - Z ČEHO?)

= je vyjádřením předmětu daně v penězích (například výše příjmu v korunách) nebo ve fyzikální měrné jednotce - ks, t, hl, m² a další jednotky (příkladem plocha pozemku v m² u daně z pozemků). Určuje kolik a z čeho se bude vypočítávat daň.

4. Sazba daně (ZA KOLIK?)

= pomocí sazby se základu daně stanoví výše daně. Sazba může být vyjádřena pevnou částkou v Kč, nebo procentem (např. sazba 21 % u daně z přidané hodnoty).

5. Zdaňovací období (JAK ČASTO?)

= časový úsek, za který se daň přiznává a určuje její výše. Zdaňovacím obdobím může být jakýkoliv časový úsek, v naší zákonné úpravě se nejčastěji setkáváme v délce roku, čtvrtletí nebo měsíce. Ne všechny daně musejí mít zdaňovací období, takovým případem je, když se předmět daně určuje ke konkrétnímu okamžiku (viz výše).

6. Splatnost (KDY?)

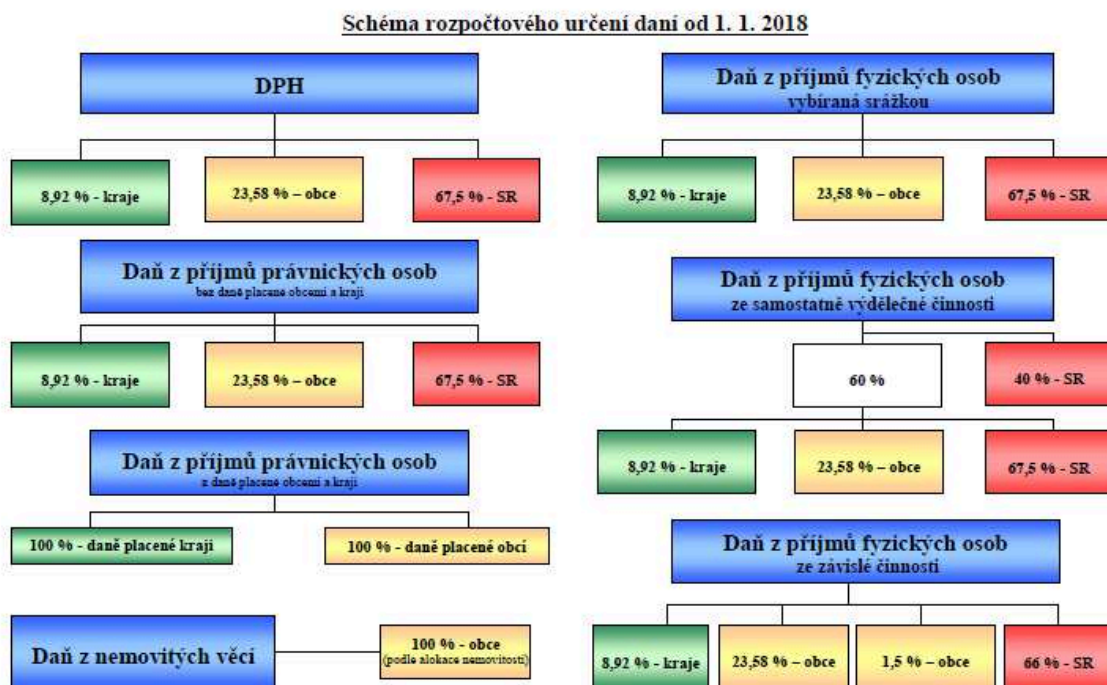
= okamžik, kdy má být daň zaplácena daňovým subjektem.

Placení daně může být:

- jednorázové = daň se platí v jediné splátce, a to v okamžik, kdy je známá výše daně (obvykle po skončení zdaňovacího období),
- ve splátkách = daň se platí v několika splátkách, přičemž výše daně je již známa (tedy zpravidla po skončení zdaňovacího období),
- zálohové = daň se platí v jedné nebo několika zálohách, přičemž výše daně není ještě známa (tedy zpravidla před skončením zdaňovacího období).

7. Rozpočtové určení daně (KOMU?)

= vybrané daně prostřednictvím správce daně²³ putují na účet vedený u České národní banky. Tento výnos je evidován na příjmové straně státního rozpočtu. Na základě Zákona o rozpočtovém určení daní č. 243/2000 Sb., je výnos z jednotlivých daní ponechán v 100 % výši ve státním rozpočtu, nebo je z něj dále přerozdělen v plné výši či stanoveným procentuálním podílem do některého dalších veřejných rozpočtů (rozpočet obce, kraje, státního fondu,...). Současné rozpočtové určení výnosu daní směřující do státního rozpočtu a následné procentuální přerozdělení do rozpočtu obce či kraje nám zobrazuje Obrázek 6.

Obrázek 6 Rozpočtové určení daní

Zdroj: Generální finanční ředitelství, © 2013 – 2018

²³ O správci daně pojednává kapitola 2.4.

Ostatní konstrukční prvky

Osvobození od daně = vyloučení skutečnosti ze zdanění, a to předmětu (věcné osvobození) nebo subjektu (osobní osvobození), která jinak naplňuje předmět daně. Jinými slovy, je to ta část předmětu, ze které se daň nevybírání, resp. kterou daňový subjekt není povinen zahrnout do základu daně.

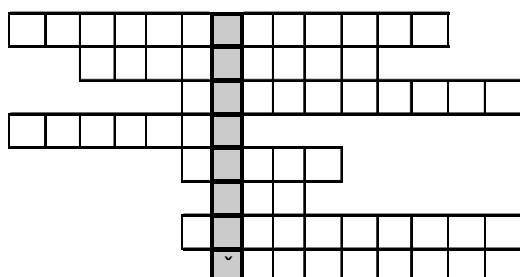
Slevy na dani = možnost snížení částky daně za stanovených podmínek, odečítají se od vypočtené daně, např. sleva na poplatníka, sleva při zaměstnávání převahy osob se zdravotním postižením.

Otázky

1. Zamyslete se nad situací, kdy jste se setkali s pojmem daň?
2. Co si představuješ pod pojmem daň?
3. Do jakých dvou základních skupin rozdělujeme daně?
4. Zamyslete se nad členěním daní na přímé a nepřímé daně. Uveďte příklad přímé a nepřímé daně?
5. Co je to daňová soustava?
6. Jaké jsou základní konstrukční prvky daně?
7. Kam směřuje obnos vybraných daní od daňových subjektů?

Křížovka pro zábavu

- Poplatník, plátce
- Okamžik, kdy má být daň zaplácena
- Předmět daně vyjádřen v penězích
- Věc, ze které se vybírá daň
- 21 % DPH
- Zákonem povinná platba do státního rozpočtu
- Přehled zákonem stanovených daní vybírané státem
- Není rovnocenné protiplnění

Použitá literatura

VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ L.. *Daňový systém ČR 2016*. 13, aktualiz. vyd Praha: 1. VOX, 2016. 396 s. ISBN 978-80-87480-44-1.

Zákon č. 280/2009 Sb, daňový řád, ÚZ č. 1201. Sagit a.s.. Ostrava, redakční uzávěrka 19. 6. 2017, ISBN 978-80-7488-233-3.

Citáty [online]. © 2019 NEdaním.cz, [cit. 12. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.nedanim.cz/citaty/>

Generální finanční ředitelství. *Schéma rozpočtového určení daní od 1. 1. 2018* [online]. © 2013 – 2018 Finanční správa. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-cr/rozpoctove-urceni-dani

2.3 Vybrané jednotlivé daně

Cíl: Po prostudování této kapitoly byste měli zvládnout charakterizovat daň z příjmů, umět se orientovat v zákoně o dani z příjmů (daňový rezident a nerezident, poplatník, předmět daně, základ daně, úprava základu daně). Být schopen vypočítat základ daně z příjmů fyzických a právnických osob. Umět se orientovat v zákoně o dani z přidané hodnoty (předmět daně, osoby povinné k dani, základ daně, nadměrný odpočet). Dokázat objasnit mechanismus daně z přidané hodnoty, daň na vstupu, daň na výstupu, vypočítat daň z přidané hodnoty.

 Klíčová slova: daň z příjmů, daňový rezident, daňový nerezident, základ daně z příjmů fyzických osob, předmět daně, výsledek hospodaření, základ daně z příjmů právnických osob, daň z přidané hodnoty, mechanismus daně z přidané hodnoty, daň z přidané hodnoty na vstupu, daň z přidané hodnoty na výstupu, plátce, nadměrný odpočet, daňová povinnost, základ daně z přidané hodnoty, daňový doklad.

V této kapitole si více přiblížíme vybrané jednotlivé daně, a to především ty, které se nás nejvíce v našem životě dotýkají. Jedná se o **daň z příjmů** a **daň z přidané hodnoty**.

2.3.1 Daň z příjmů

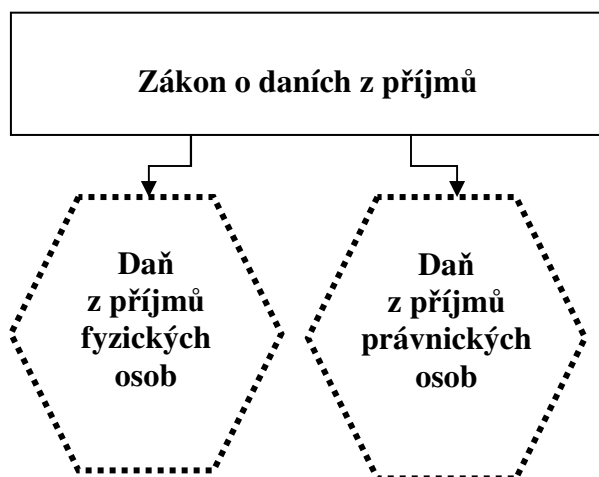
„*Na světě nejtěžší věc k pochopení je daň z příjmu.*“ - Albert Einstein německo - americký fyzik, autor teorie relativity 1879 - 1955²⁴

Daň z příjmů je svým charakterem daní přímou. Patří spolu s daní z přidané hodnoty mezi nejdůležitější a nejvýnosnější daně, které stát využívá pro své fungování. Její funkce v ekonomice státu je především *stabilizační, redistribuční*.

Daň z příjmů je řešena v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění dalších předpisů. Podle toho na čí příjmy se daň z příjmů vztahuje, se dělí na daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob, viz Obrázek 7.

---

²⁴ <https://citaty.net>, Last updated: 25. 5. 2018

Obrázek 7 Členění zákona o daních z příjmů
Zdroj: vlastní

V dnešním globálním světě mohou mít osoby – ať už fyzické nebo právnické, které jsou usídlené na území České republiky, příjmy ze zdrojů na území České republiky, tak i z jiného státu (za práci v zahraničí, prodejna v zahraničí). Stát si může nárokovat daň, jak z příjmů pocházející z jeho území, tak i z území cizího státu.

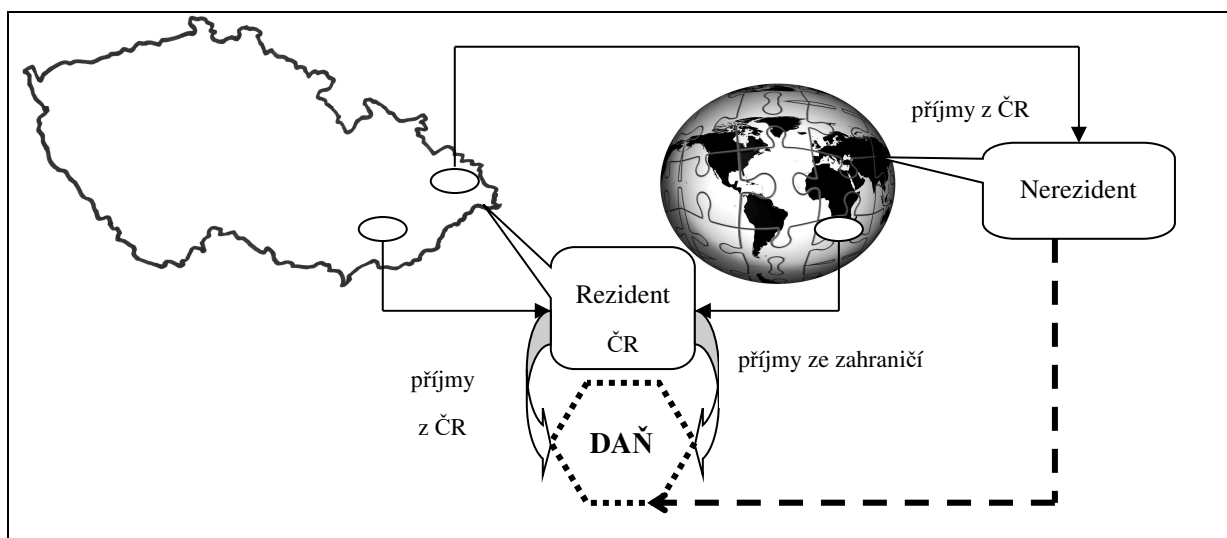
Podle toho, zda dani z příjmů podléhají veškeré příjmy, tj. plynoucí ze zdrojů na území České republiky a ze zdrojů ze zahraničí, nebo jen příjmy ze zahraničí, dělí zákon o daních z příjmů poplatníky na **rezidenta, nerezidenta**.

Na **daňové rezidenty** České republiky se vztahuje daňová povinnost k příjmům jak ze zdrojů na území České republiky, tak i ze zdrojů v zahraničí, mají **tzv. neomezenou daňovou povinnost**.

Daňoví nerezidenti mají daňovou povinnost, která se vztahuje jen na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky.

A kdo je rezidentem, nerezidentem? V případě, že je poplatníkem fyzická osoba, zákon o daních z příjmů definuje **daňového rezidenta**: „Poplatníci jsou daňovými rezidenty České republiky, pokud mají na území České republiky bydliště nebo se zde obvykle zdržují. Poplatníky obvykle se zdržujícími na území České republiky jsou ti, kteří zde pobývají

alespoň 183 dnů v příslušném kalendářním roce, (...).²⁵ **Nerezidentem** je pak ta fyzická osoba, která nenaplnuje zákonnou definici rezidenta nebo to o nich stanoví mezinárodní smlouvy. U právnických osob zákon o daních z příjmů definuje **daňového rezidenta, nerezidenta** následovně: „Poplatníci jsou daňovými rezidenty České republiky, pokud mají na území České republiky své sídlo nebo místo svého vedení, kterým se rozumí adresa místa, ze kterého je poplatník řízen (dále jen „sídlo“). Daňoví rezidenti České republiky mají daňovou povinnost, která se vztahuje jak na příjmy plynoucí ze zdroje na území České republiky, tak i na příjmy plynoucí ze zdrojů v zahraničí. Pokud je poplatník, který není právnickou osobou, založen nebo zřízen podle právních předpisů České republiky, má se za to, že má na území České republiky sídlo.“²⁶ U rezidentů případnému dvojímu zdanění příjmů ze zahraničí obvykle brání mezinárodní daňové smlouvy. Podle státu, jehož jsou poplatníci rezidenti, je určován tzv. daňový domicil. Následující Obrázek 8 ukazuje vztah zdroje příjmů a poplatníka.

Obrázek 8 Zdroj příjmů a poplatník - rezident, nerezident

Zdroj: vlastní

Otázky

1. Jak se člení zákon o dani z příjmů?
2. Jaký je rozdíl mezi rezidentem a nerezidentem z pohledu daně z příjmů?

²⁵ §2 Zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

²⁶ §17 Zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

2.3.2 Daň z příjmů fyzických osob

Zvýše uvedeného jsme se dozvěděli, že poplatníkem daně z příjmů fyzické osoby je fyzická osoba, která je buď rezidentem či nerezidentem a podle tohoto členění daní své příjmy.

A co podléhá dani z příjmů fyzických osob, resp. co je předmětem této daně - za co se daň vybírá? Daň z příjmů fyzických osob může souviset buď s příjmem od zaměstnavatele, nebo naopak pocházet z podnikání (ze samostatné činnosti), případně z dalších činností jako jsou finanční operace, pronájmy nebo z ostatních činností. Za příjem se považuje peněžní příjem i nepeněžní.

Podle toho, z jaké oblasti daný příjem pochází, je předmět daně rozdělen na čtyři skupiny specifické a pátou skupinu zbytkovou pro ty typy příjmů, které není možné zařadit do některé z těchto specifických skupin.

Jakých 5 skupin jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob? Zákon o daních z příjmů u daně z příjmů fyzických osob taxativně určuje tyto předměty daně:

- ❖ 1. skupina: příjmy ze závislé činnosti,
- ❖ 2. skupina: příjmy ze samostatné činnosti,
- ❖ 3. skupina: příjmy z kapitálového majetku,
- ❖ 4. skupina: příjmy z nájmu,
- ❖ 5. skupina: ostatní příjmy.

1. skupina: Příjmy ze závislé činnosti

Daň z příjmů ze závislé činnosti se dotýká převážné části populace, neboť jsou to příjmy ze zaměstnání. Závislá činnost je vztah mezi **zaměstnancem = poplatníkem** a **zaměstnavatelem = plátcem**. Základním charakteristickým rysem závislé činnosti je skutečnost, že není vykonávána zcela nezávisle, tj. pod vlastním jménem, na vlastní účet a s vlastní odpovědností poplatníka (zaměstnance), ale podle pokynů toho, kdo odměnu za vykonanou práci vyplácí (plátce neboli zaměstnavatel). Těchto pokynů je zaměstnanec povinen dbát a dodržovat je.

Jaké příjmy ze závislé činnosti ustanovení zákona o daních z příjmů vymezuje? Příjmy ze závislé činnosti vymezuje zákon o daních z příjmů takové příjmy, které jsou získané na základě pracovní či jiné smlouvy (například dohody konaných mimo pracovní poměr jako jsou: dohoda o pracovní činnosti, dohoda o provedení práce; pak také poměry, které jsou službou, například hasiči, policajti), dále mezi příjmy ze závislé činnosti patří funkční požitky, tedy odměny za výkon funkce např. poslanců, členů vlády, odměny za práci člena družstva, společníka s. r. o, i odměny členů dozorčích rad, odměny likvidátorů, komanditisty k. s.. Rovněž do této skupiny řadíme i odměny členů orgánů právnických osob, například se jedná o odměny členů představenstev či dozorčích rad.

Co je daňovým základem u příjmů ze závislé činnosti? U příjmů ze závislé činnosti je daňový základ tvořen celkovými příjmy složenými z hrubé mzdy, pohyblivé složky mzdy (příplatky, prémie, osobní ohodnocení apod.) a pojistného odváděného zaměstnavatelem (povinné platby na sociální a zdravotní zabezpečení). Jinými slovy je to *tzv. „superhrubá mzda“*, což jsou příjmy zvýšené o pojistné na sociální zabezpečení a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, pokud nejsou zákonem o daních z příjmů vyňaty nebo osvobozeny. Výdaje u závislé činnosti nejsou uplatňovány.

Mzdy, platy se zpravidla vyplácejí v měsíční periodicitě. Zákon o daních z příjmů stanovuje proto měsíční požadavky na daň z příjmu. Zaměstnavatel jako plátce daně je za splnění zákonných podmínek povinen z měsíční mzdy odvést zálohu na daň ze mzdy, nebo srazit daň a odvést daň srážkovou.

2. skupina: Příjmy ze samostatné činnosti

Na rozdíl od příjmů ze závislé činnosti jsou příjmy ze samostatné činnosti z takové činnosti, kterou vykonává fyzická osoba zcela nezávisle, samostatně, soustavně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a na svůj účet. Hlavním smyslem samostatné činnosti je vytváření zisku, jedná se především o podnikání. Z pohledu zákona o daních z příjmů jsou příjmy ze samostatné činnosti z takových činností, které jsou provozované na základě podnikatelského oprávnění nebo jiného oprávnění ze zákona. Samostatná činnost je tedy protipólem závislé činnosti.

Jaké příjmy ze samostatné činnosti ustanovení zákona o daních z příjmů vymezuje?

Příjmy ze samostatné činnosti zákon vymezuje v oblasti:

- zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství (zákon o zemědělství),
- živnostenského podnikání (živnostenský zákon),
- jiného podnikání (zvláštního zákon, tj. na základě jiného než živnostenského zákona, např. advokáti, architekti, daňoví poradci, lékaři, apod.),
- výkonu nezávislého povolání (činnosti, které nejsou živností ani podnikáním podle zvláštních předpisů, např. profesionální sportovci, umělci),
- autorských příjmů (autorský zákon, řadí se sem příjmy za užití děl: např. literární – příjem spisovateli za literaturu, článek v tisku; hudební – příjem skladateli písně za její hraní v rádiu),
- poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví (např. k vynálezům, ochranným známkám, softwaru atd.),
- příjem z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku,
- podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti na zisku.

Co je daňovým základem u příjmů ze samostatné činnosti? Základem daně je částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období přesahují výdaje prokazatelně přímo související s předmětem podnikatelské činnosti, vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Výdaje může poplatník uplatnit buď ve skutečné výši (podle daňových dokladů) nebo paušální sazbou, což je výpočet procentem z příjmu ve výši limitu stanoveného zákonem. Jaký druh výdajů využije poplatník, závisí na jeho uvážení z hlediska optimalizace daňového základu. Uplatnění výdajů paušální sazbou je však omezené, např. pokud má podnikatel zaměstnance, nemůže tento způsob výpočtu výdajů použít.

3. skupina: Příjmy z kapitálového majetku

Co je předmětem příjmů z kapitálového majetku? Předmět příjmu z kapitálového majetku zákon o daních z příjmů vymezuje taxativně, a nelze tedy sem žádné další obdobné příjmy zařadit. Řadí se sem příjmy z podílů na zisku majetkového podílu na akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a komanditní společnosti, výnosy z vkladů na vkladních knížkách, výnosy ze směnek, úroky z poskytnutých úvěrů a tak dále.

Co je základem daně příjmů z kapitálového majetku? Základ daně příjmu z kapitálového majetku je tvořen svým úhrnem příjmů, jakékoli výdaje nelze uplatnit.

4. skupina: Příjmy z nájmu

Co je předmětem příjmů z nájmu? Předmětem daně jsou příjmy z nájmu nemovitých věcí nebo bytů, nájmu movitých věcí kromě jejich příležitostného nájmu zdaňovaného v oblasti ostatních příjmů.

Co je základem daně příjmů z nájmu? Základem jsou příjmy z nájmu snížené o výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Výdaje lze uplatnit buď skutečně vynaložené, nebo paušální sazbou (procentem z příjmů).

5. skupina: Ostatní příjmy

Do skupiny ostatní příjmy o daních z příjmů zařazuje ty druhy příjmů, které nebylo možné zařadit do některé výše vyjmenované skupiny příjmů.

Co je předmětem daně ostatních příjmů? Předmětem daně této skupiny budou příjmy z příležitostných činností nebo nájmu movitých věcí, příjmů ze zemědělské, která není provozována podnikatelem (podle zákona o zemědělství), např. příležitostný prodej zeleniny, ovoce ze zahrádky. Dále se do této kategorie příjmů řadí příjmy ve formě výher z hazardních her, některé případy z prodeje nemovité věci (dům, byt, pozemek), ale také bezúplatné příjmy, tedy dary, dědictví. U bezúplatných příjmů - darů - záleží, zda budou zdaňovány na příbuzenském vztahu a na hodnotě daru. Bezúplatný příjem - dar - je totiž osvobozen od daně z příjmů, pokud je přijat od příbuzného v linii přímé či vedlejší, pokud jde o sourozence, strýce, tetu, synovce nebo neteř, manžela, manžela dítěte, dítěte manžela, rodiče manžela nebo manžela rodičů. U příjmů z dědictví se příbuzenský vztah pro účel zdanění neposuzuje, veškeré příjmy z něj plynoucí jsou osvobozeny. Pod zdanění ostatních příjmů podléhá i plat prezidenta republiky.

Co je základem daně ostatních příjmů? Základem daně ostatních příjmů je částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Ostatní příjmy lze snížit o prokazatelně vynaložené výdaje pouze do jejich výše. V oblasti ostatních příjmů nelze tedy vytvořit ztrátu.

Fyzická osoba (poplatník) nemusí mít příjmy plynoucí jen z jedné skupiny příjmů, ale i z více skupin příjmů současně, například ze skupiny příjmů ze závislé činnosti, ze samostatné

činnosti, což je zpravidla nejběžnější případ. Zaměstnanec má hlavní činnost své zaměstnání (závislou činnost) a vedle tohoto ještě podniká, tj. podnikání má jako vedlejší činnost.

Fyzická osoba (poplatník) všechny své příjmy, i když jsou rozdílné, zdaňuje jedinou daní. V případě, že má fyzická osoba zdroje příjmů z více skupin předmětu daně, **základ daně je tvořený dílčími daňovými základy** za příslušné zdaňovací období. *Výpočet daně z příjmů fyzických osob probíhá v několika krocích, a jak?* To nám ukazuje Obrázek 9 Schéma výpočtu daně z příjmů fyzických osob.

	(1) Dílčí základ daně z příjmů ze závislé činnosti (hrubý příjem + pojistné na sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem za zaměstnance = "superhrubá mzda")
+	(2) Dílčí základ daně z příjmů ze samostatné činnosti (příjmy - výdaje)
+	(3) Dílčí základ daně z příjmů kapitálového majetku (příjmy)
+	(4) Dílčí základ daně z příjmů z nájmu (příjmy - výdaje)
+	(5) Dílčí základ daně z ostatních příjmů (příjmy - výdaje)
=	ZÁKLAD DANĚ (souhrn dílčích základů daně 1+2+3+4+5) - <i>odčitatelné položky</i> (ztráta z předchozích let, maximálně do výše součtu dílčích základů skupiny 2-5)
=	Základ daně snížený o ztrátu - <i>nezdanitelné části základu daně</i> (dary, úroky z hypotečního úvěru na bydlení, platby na životní pojištění...)
=	Základ daně „snížený“ (zaokrouhlený)
	X sazba daně
	 = DANĚ
+	solidární zvýšení daně (v případě dosažení příjmu součtu příjmů ze závislé činnosti a ze samostatné činnosti nad částku stanovenou zákonem o dani z příjmu, týká se movité skupiny zaměstnanců a fyzických osob podnikatelů)
-	slevy na dani (sleva základní na poplatníka, na vyživovanou manželku, při invalidním důchodu, pro držitele průkazu ZTP/P, při soustavné přípravě na povolání)
-	daňové zvýhodnění (sleva na dani daně na vyživované dítě)
=	Daň po uplatnění slev a daňového zvýhodnění
-	zaplacené zálohy (včetně záloh sražených a odvedených zaměstnavatelem)
	Doplatek (+), Přeplatek (-)

Obrázek 9 Schéma výpočtu daně z příjmů fyzických osob
Zdroj: Vančurová a Láchová, 2016, s. 161, vlastní úpravy

Otázky

1. Co je předmětem daně z příjmů fyzických osob?
2. Jaký je rozdíl mezi závislou a samostatnou činností?
3. Co je základem daně ze závislé činnosti?
4. Jak se zjistí základ daně z příjmů fyzických osob?

Příklad k řešení

V jaké částce bude základ daně z příjmů fyzických osob? K dispozici máte tyto údaje:

Základ daně z příjmů ze závislé činnosti	=	20 000 Kč
Příjmy ze samostatné činnosti	=	2 000 Kč
Výdaje ze samostatné činnosti	=	500 Kč

Pomůckou k výpočtu vám poslouží Obrázek 9

(Výsledek: 21 500 Kč)

2.3.3 Daň z příjmů právnických osob

Právnické osoby jsou uměle vytvořené subjekty a v konečné úrovni ovládané fyzickými osobami. Zdanění právnických osob však nemůže rozdíly v úrovních příjmů jejich konečných vlastníků zohlednit. K tomu by bylo třeba zohlednit příjmy na úrovni jednotlivých konečných vlastníků, tj. fyzických osob. Vzhledem náročnosti výběru a správy daní je však jednodušší vybrat daň z celého zisku právnické osoby od této právnické osoby, než tuto daň vybírat od jednotlivých fyzických osob, které jí ovládají a kterých může být velmi mnoho, zejména v případě akciové společnosti.

Poplatníkem této daně je dle členění podle zdrojů, jak už jsme se dozvěděli hned v úvodních odstavcích o dani z příjmů, daňový rezident, nerezident. Jiným kritériem členění poplatníka daně z příjmů právnických osob je členění podle toho, zda je se jedná o podnikatelský subjekt založený za účelem podnikání a dosažení zisku (obchodní korporace, družstva), nebo nepodnikatelský subjekt, tedy ty, které nebyly založeny za účelem dosažení zisku (například neziskové organizace). Oproti příjmům podnikatelského subjektu příjmy nepodnikatelského subjektu podléhají dani z příjmů v omezeném rozsahu.

Co je tedy předmětem daně z příjmů právnických osob? Zákon o daních z příjmů, říká že: „Předmětem daně z příjmů právnických osob jsou příjmy z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem, pokud zákon nestanoví jinak.“²⁷ Jsou to tedy ty příjmy, které zákon o daních z příjmů nevylučuje v jiných svých ustanoveních.

Co je základem daně příjmů? Základem daně je částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení.

U podnikatelských subjektů účtující v podvojném účetnictví, tj. právnické osob, které jsou účetními jednotkami, účtují o výnosech a nákladech, budeme hovořit v případě příjmů o výnosech a v případě výdajů o nákladech. Pro zjištění základu daně z příjmů právnických osob se vychází z výsledku hospodaření zjištěného z účetnictví.

Co je to účetní výsledek hospodaření? Účetní výsledek hospodaření podniku představuje rozdíl mezi celkovými výnosy a náklady podnikatelského subjektu za určité období. Účetní výsledek hospodaření se neshoduje se základem daně. Tento účetní výsledek hospodaření je ve většině případech upravován množstvím připočitatelných položek a současně i položkami snižujícími hospodářský výsledek.

Účetní výsledek hospodaření se upravuje o příjmy (výnosy), které nejsou předmětem daně nebo jsou od daně osvobozené, a dále se upravuje o náklady, které dle ustanovení zákona o daních z příjmů nejsou daňově uznatelné. Do základu daně nelze například zahrnout: náklady na reprezentaci, pokuty a penále (s výjimkou smluvních), manka a škody přesahující náhrady za ně (kromě škod živelných).

Jak tedy zjistíme základ daně, daň a konečnou daňovou povinnost? To nám ukazuje Obrázek 10 zobrazující zjednodušené schéma výpočtu daňové povinnosti právnické osoby.

---

²⁷ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

účetní výnosy - účetní náklady = účetní výsledek hospodaření

ÚČETNÍ VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ

Úprava účetního výsledku hospodaření na daňový základ:

+ daňově neuznatelné náklady

(např. náklady na reprezentaci, manka a škod přesahující náhrady s nimi spojené, toto pravidlo však neplatí v případě živelních pohrom a neznámým pachatelem)

- výnosy, které nevstupují do základu daně a částky, které snižují základ

(např. výnos není předmětem, výnos je od daně osvobozen, výnos je zdaňován definitivní srážkovou daní např. u dividend)

= ZÁKLAD DANĚ před úpravou

- položky odčitatelné od základu daně dle zákona o daních z příjmů

(ztráta z minulých let, výdaje na výzkum a vývoj, odpočet na podporu odborného vzdělávání)

= ZÁKLAD DANĚ po úpravě

- položky snižující základ daně dle zákona o daních z příjmů

(dary)

= upravený ZÁKLAD DANĚ (zaokrouhlený) X Sazba v %

= **DAŇ z příjmů právnických osob v Kč**

- slevy na dani

(sleva za zaměstnávání zdravotně postižených osob, investiční pobídky)

= Daňová povinnost po slevě v Kč – zálohy (pokud byly hrazeny) = Skutečná daňová povinnost

Obrázek 10 Schéma výpočtu daně z příjmů právnické osoby

Zdroj: OALIB, 2018, vlastní úpravy

Otázky

1. Co je účetní výsledek hospodaření?
2. Jak zjistíme základ daně z příjmů právnických osob?

Příklad k řešení

Představte si, že jste podnikatelem – právnickou osobou, vedete podvojně účetnictví, ze kterého jste zjistili za rok 2018 níže uvedené údaje:

Výnosy = 200 000 Kč   z toho **daňově neuznatelné výnosy** = 10 000 Kč
Náklady = 100 000 Kč   z toho **daňově neuznatelné náklady** = 5 000 Kč

Předchozí rok 2017 pro vás nebyl moc podnikatelsky příznivý, neboť výsledkem vašeho hospodaření byla **ztráta ve výši 5000 Kč**. Na druhou stranu jste se rozhodli optimalizovat svou daňovou povinnost a tuto ztrátu jste si uplatnili ve zdaňovacím období roku 2018.

Z výše uvedeného zadání zjistěte:

V jaké částce bude účetní výsledek hospodaření za rok 2018?

*V jaké částce bude základ daně za zdaňovací období roku 2018 ?
(pozn. základ daně před úpravou o odčitatelné položky)*

V jaké částce bude základ daně po úpravě za zdaňovací období roku 2018?

Pomůckou k výpočtu vám poslouží Obrázek 10.
(Výsledek: 100 000 Kč; 95 000 Kč; 90 000 Kč)

2.3.4 Daň z přidané hodnoty

Od přímých daní teď nahlédneme do skupiny nepřímých daní, kam bezesporu patří daň z přidané hodnoty upravena v zákoně č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Daň z přidané hodnoty (zkráceně DPH) se v podstatě dotýká úplně každého z nás. Platíme ji všichni při nákupu většiny zboží a služeb, dalo by se říct, že se jedná o daň ze všeho. Proto je také jednou z daní přinášející do státního rozpočtu nejvíce peněz.

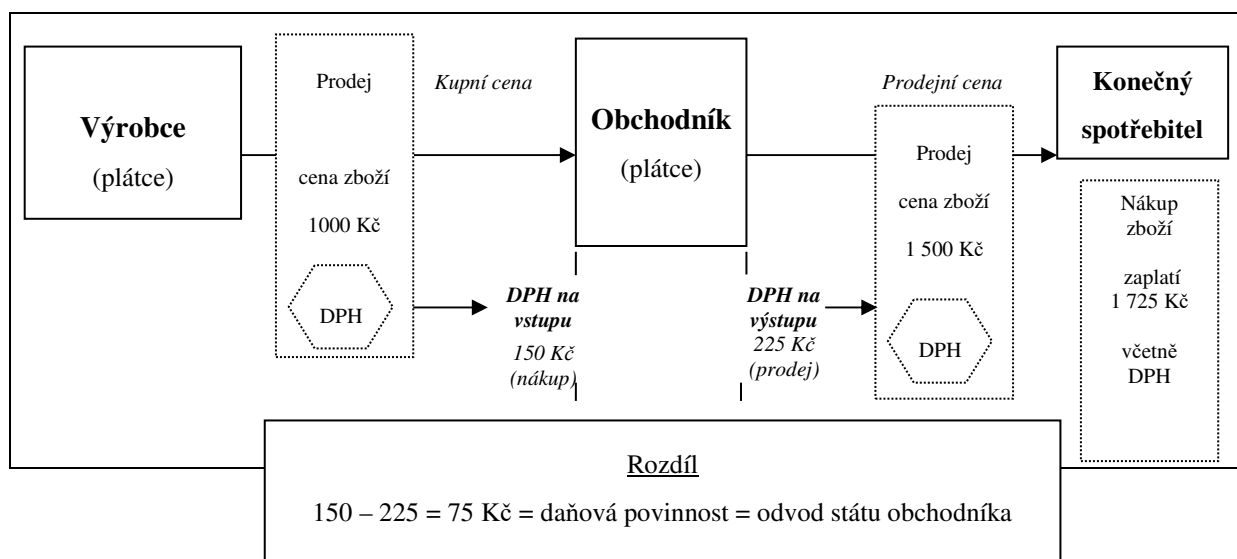

A jaký je princip daně z přidané hodnoty? Zjednodušeně lze říci, že principem daně z přidané hodnoty je zdanit nově přidanou hodnotu výrobku či služby na každém stupni zpracovatelsko-obchodního řetězce (výrobce, obchodník). Každý článek tohoto řetězce odvede státu svůj díl daně z přidané hodnoty.

Tímto mechanismem je dosaženo daňové neutrality, jelikož na daň již jednou zaplacenou v ceně nakoupeného zboží či služby, se daň již znovu nevaluje. Zdaňuje se tedy jen přidaná hodnota a nakonec suma všech těchto dílů daně z přidané hodnoty je naučtována koncovému spotřebiteli (neplátcí), který ji zaplatí v ceně výrobku či služby.

Spotřebitel je tedy poplatníkem (a nikoli plátcem) daně. Prodejce je plátcem daně, neboť ji od spotřebitele vybere (přičte ji totiž k ceně výrobku či služby) a reálně ji odvede státu, případně mu může být i vrácena, jak si řekneme později.

Mechanismus daně z přidané hodnoty ve zjednodušené podobě lze zobrazit následujícím schématem zobrazeném na Obrázku 11.

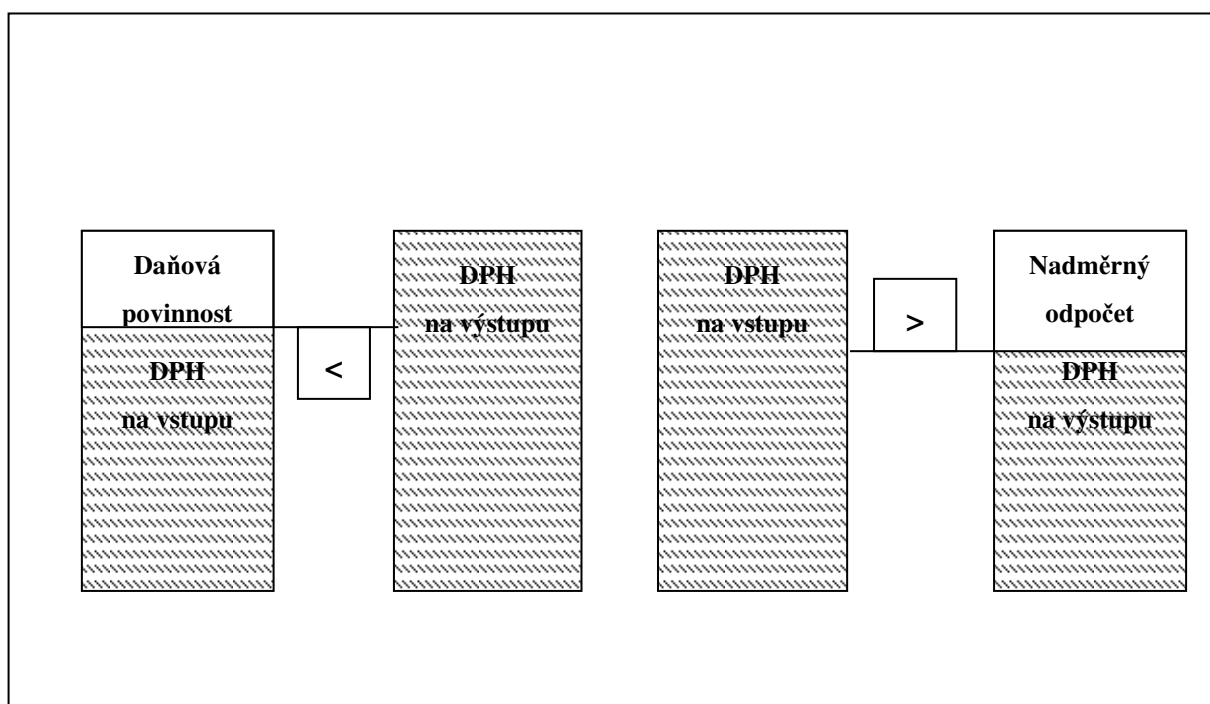

Obrázek 11 Mechanismus daně z přidané hodnoty
Zdroj: vlastní

Když se podíváme na dané schéma, objevuje se tam pojem DPH na vstupu, DPH na výstupu. **DPH na vstupu** představuje daň z přidané hodnoty, které zaplatí článek v řetězci spolu s přijatým zbožím, službou. **DPH na výstupu** představuje opak, je to daň z přidané hodnoty, které vyinkasujete článek v řetězci za poskytnuté zboží, službu.

Z daného schématu vidíme, že přidaná hodnota je rozdílem cen vstupů a výstupů v každém zpracovatelsko-obchodním řetězci. Jednotlivé články řetězce si navzájem platí za vstupy a výstupy cenu s DPH. Státu odvádějí daň pouze z rozdílu ceny mezi vstupy a výstupy, tedy z toho, o kolik se cena výrobku na daném stupni zvýší (kolik činí jeho přidaná hodnota).

V případě, že **DPH na výstupu je vyšší než DPH na vstupu**, má plátce povinnost uhradit daňový závazek vůči státu = **daňová povinnost**. Jestliže je vyšší **DPH na vstupu než DPH na výstupu**, má plátce nárok na vrácení daně od státu = **nadměrný odpočet**, viz Obrázek 12.

Obrázek 12 Daňová povinnost, nadměrný odpočet

Zdroj: vlastní

Okénko zajímavosti:

Zákon o dani z přidané hodnoty v některých případech (např. ve stavebnictví) stanovuje speciální daňový mechanismus tzv. reverse charge, v překladu přenesená daňová povinnost. V tomto mechanismu má povinnost stanovit a zaplatit DPH na výstupu ten plátce, který statky nakupuje, nikoliv prodejce, jak tomu je v běžném mechanismu DPH.

Povinností plátce daně z přidané hodnoty je tedy přiznat daň a odvést ji státu. **A kdo je plátcem daně z přidané hodnoty podle zákona o DPH?** Zákon o DPH ve svých ustanoveních vymezuje potenciální plátce daně, kterými se stanou po splnění zákonem

vymezených podmínek. Tyto potenciální subjekty zákon označuje jako **osoby povinné k dani**. Za tuto osobu se považuje každá fyzická nebo právnická osoba, která vykonává nezávisle (ne na základě pracovněprávního a obdobného vztahu, služebního vztahu apod.) jakoukoliv ekonomickou činnost, ze které jí plyne příjem. Jedná se zejména o činnost výrobců, obchodníků, dodavatelů služeb, činnosti v rámci nezávislého podnikání.

Všeobecně lze říci, že **plátcem** se stává osoba povinná k dani (podnikatel - fyzická či právnická osoba) s obratem nad zákonem stanovenou částku dosaženého během jednoho roku (1 milion Kč pro rok 2019), tato osoba je povinna se registrovat k DPH.

Kromě toho zákon o dani z přidané hodnoty určuje speciální situace, za kterých je třeba se také k DPH registrovat, případně odvést daň. Je to při poskytnutí nebo přijmutí služby a pořízení zboží nad zákonem stanovenou částku osobou povinnou k dani od podnikatele registrovaného k DPH v jiném státu EU²⁸, přičemž nezáleží na výši obratu – těmto osobám se říká **identifikované osoby**. Firmy i podnikatelé se taktéž můžou stát dobrovolným plátcem DPH.

A co je předmětem daně z přidané hodnoty? Předmětem daně je:

- dodání zboží za úplatu,
- poskytnutí služby za úplatu,
- pořízení zboží z EU za úplatu,
- dovoz zboží (dovozem se rozumí pořízení statků ze zemí mimo Evropskou unii).

Předmětem daně je i pořízení nového dopravního prostředku z EU za úplatu osobou nepovinnou k dani (tj. se vztahuje i na fyzické osoby občana).

A jak se DPH vypočítá? Pro výpočet DPH se vychází ze základu daně, který představuje vše, co plátce obdržel nebo má obdržet jako úplatu za prodané zboží či služby (cena), přesněji řečeno za uskutečněné zdanitelné plnění (plnění, které je předmětem daně a není osvobozeno od daně), kromě DPH samotné.

---

²⁸ EU je zkratkou Evropské unie = představuje společenství států zřízené za účelem dosahování společných hospodářských a politických cílů. Jejím členem je i Česká republika.

Výpočet daně se odvozuje od toho, zda se vychází z ceny zahrnující DPH či nikoliv, mohou nastat dva následující případy:

1. Případ, pokud cena nezahrnuje DPH, daň se vypočte podle následujícího vzorce:

$$\mathbf{DPH = cena\ bez\ DPH\ (základ\ daně) \times sazba\ daně/100}$$

Příklad: Cena bez DPH za zdanitelné plnění je 1 000 Kč (základ daně), zdanitelné plnění podléhá sazbě daně ve výši 21 %. Známe tedy základ daně a chceme znát celkovou částku s DPH.

Výpočet bude vypadat následovně:

$$DPH = 1\ 000 \times 21/100 = 210\ \text{Kč}$$

$$\text{Celková částka včetně DPH} = 1\ 000 + 210 = 1\ 210\ \text{Kč}$$

2. Případ, pokud cena zahrnuje DPH, daň se vypočte s použitím koeficientu.

Výpočet bude probíhat následovně:

$$\mathbf{Koeficient = sazba\ DPH/100 + sazba\ DPH}$$

$$\mathbf{DPH = cena\ s\ DPH \times koeficient}$$

Příklad: Cena s DPH za zdanitelné plnění je 1 210 Kč, zdanitelné plnění podléhá sazbě ve výši 21 %.

$$\text{Koeficient} = 21/100 + 21 = 0,1736$$

Částka s DPH 1 210 Kč (včetně 21 % sazby DPH)

$$DPH = 1\ 210 \times 0,1736 = 210\ \text{Kč}$$

$$\text{Základ daně} = 1\ 210 - 210\ (\text{DPH}) = 1\ 000\ \text{Kč}$$

A z čeho se dozvíme cenu zboží, resp. základ daně a DPH? Dokladem pro účely daně z přidané hodnoty je **daňový doklad**, někdy nazývaný také faktura. Tento doklad slouží jako účet za dodané zboží či za odvedenou práci. Obsahuje zejména vyčíslený základ daně a DPH (neplátcí na svých fakturách DPH nevyčísľují), popis zboží či služeb, způsob platby a datum splatnosti. Existují dva typy daňových dokladů. Prvním typem je **zjednodušený daňový doklad** (nejčastěji paragon) - může se použít při platbě v hotovosti, pokud částka nepřesahuje určitou hodnotu (v současnosti je to 10 000 Kč). Druhým typem je **běžný daňový doklad**, který se použije ve všech ostatních případech, může se však použít i v případě prvním. Povinné náležitosti daňového dokladu jsou definovány v zákoně o dani z přidané hodnoty.

Otázky

1. Jak funguje mechanismus DPH?
2. Co je DPH na vstupu a DPH na výstupu?
3. Kdy plátci daně vzniká nadměrný odpočet a kdy daňová povinnost?
4. Z čeho zjistíme základ daně a DPH?
5. Jaké jsou typy daňových dokladů?

Použitá literatura

Daňové zákony 2017. Ostrava: Sagit, a.s., redakční uzávěrka k 1. 1. 2017. s. 352.
ISBN 978-80-7488- 195-4.

VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ L.. *Daňový systém ČR 2016*. 13, aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2016. 396 s. ISBN 978-80-87480-44-1.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ÚZ č. 1200. Sagit a.s., Ostrava, redakční uzávěrka 19. 6. 2017, ISBN 978-80-7488-232-6.

OALIB, Obchodní akademie a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, [online]. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.oalib.cz/oskola/mod/book/tool/print/index.php?id=2086>

2.4 Správa daní

Cíl: Po prostudování této kapitoly byste se měli umět orientovat v zákoně o finanční správě – finanční správa, správce daně. Pracovat s pojmy daňového řádu – správa daně, daňové tvrzení, postup při správě daní, nedoplatek, odvolání.

 Klíčová slova: správce daně, finanční úřad, daňové tvrzení, daňová kontrola, daňový únik, nedoplatek, odvolání.

Nyní si vzpomeňme na začátek učebního textu, kde jsme se zabývali mimo jiné i otázkou proč stát daně vybírá. V této poslední kapitole si odpovíme na otázky: ***Kdo plní úlohu výběrčího daní pro stát? Kdo daně spravuje? Co je to správa daní? Jaké mohou být důsledky v případě neplnění povinností daňového subjektu při správě daní?***

Kdo tedy daně vybírá a spravuje? Když se podíváme zpět na Tabulku 1, kde jsou vyjmenované daně tvořící daňovou soustavu České republiky, tak mimo spotřebních daní, ekologických daní patřící do správy Celního úřadu, všechny ostatní daně (daň z příjmů fyzických osob, daň z příjmů právnických osob, daň z nemovitých věcí, silniční daň, daň z nabytí nemovitých věcí, daň z hazardních her, daň z přidané hodnoty) spravují **finanční úřady** prostřednictvím svých zaměstnanců, které Zákon č. 218/2009 Sb., daňový řád nazývá úřední osobou.

Z důvodu zjednodušení budeme v následujících odstavcích hovořit o správě daní prováděnou **finančními úřady**. Zákon č. 456/2011 Sb., o finanční správě je nazývá **správce daně** a ze zákona je jim svěřená pravomoc k vykonávání správy daní. Základní pravidla upravující správu daní jsou obsažena v Zákoně č. 218 /2009 Sb., daňový řád.

Vyhledávací okénko 3:

 Vyhledejte na internetu na stránkách www.financnisprava.cz adresu finančního úřadu nejbližší k vašemu bydlišti.

A co je to správa daní? Je to postup, jehož cílem je zjištění a stanovení daní ve správné výši a zajištění jejich úhrady (výběru).

Základem pro správné zjištění a stanovení daně je **daňové tvrzení** (nejčastěji daňové přiznání). Daňové tvrzení je formulář s přesně stanovenou strukturou vydaný ministerstvem financí, ve kterém daňový subjekt vyplní příslušné údaje a v konečné fázi vyčíslí vypočtenou daň. Vyplněné daňové tvrzení následně je povinen doručit na finanční úřad buď v tištěné podobě, pokud to zákon dovoluje, nebo elektronicky.

Vyhledávací okénko 4:

Formulář daňového tvrzení je možné získat na finančním úřadě nebo na internetových stránkách včetně www.financnisprava.cz, k tiskopisům bývá i pokyn k vyplnění. Vyhledejte na těchto webových stránkách daňové tiskopisy, vyberte si tiskopis pro některou daň vyloženou v kapitole 3, prohlédněte si jeho strukturu ve vztahu k výpočtu daně.

Daňový subjekt odpovídá za tvrzení ohledně své daňové povinnosti, zejména za správnou výši daně, kterou tvrdí a zároveň je povinen ji uhradit. *Správce daně podané daňové tvrzení zkontroluje.* Výsledkem je buď akceptace tvrzené částky správcem daně, nebo změna spočívající ve změně tvrzené částky tak, aby výsledná daň byla stanovena ve správné výši daňové povinnosti dané zákonem. V případě, že správce daně má pochybnost o správnosti výše tvrzené částky, může uplatnit další postup upravený zákonem a to provést u daňového subjektu např. *daňovou kontrolu.*

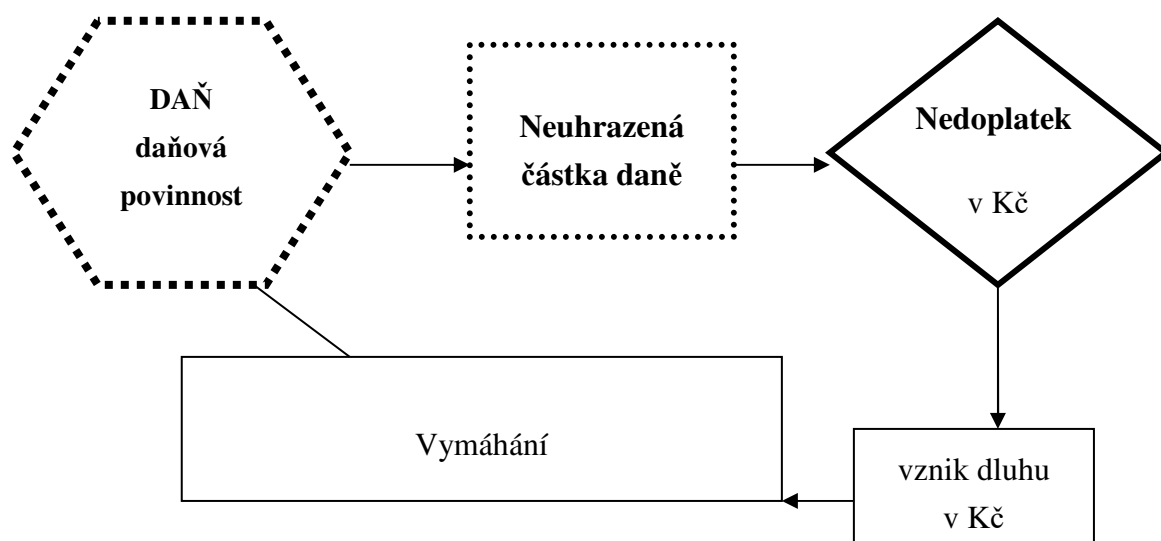
Správce daně daňovou kontrolou zjišťuje nebo prověřuje daňový základ, případně další okolnosti mající vliv na stanovenou daň. Účelem daňové kontroly je prověření plnění daňových povinností daňovým subjektem, a zda případně nedochází ke krácení daně, k **tzv. daňovému úniku.**

Za daňový únik je považováno porušení zákonných ustanovení daňovým subjektem upravujících daňovou oblast. Příkladem daňového úniku je např. zatajení nebo krácení příjmů podléhajících zdanění, prodejů výrobků a služeb, umělé navýšení nákladů snižující hospodářský výsledek, u DPH nesprávné zařazení zboží a služeb do daňové sazby).

Daňový únik přesáhne-li určitou mez a současně vznikla-li škoda, která dosáhla určité hranice a vykazuje-li znaky úmyslného jednání daňového subjektu, jedná se o trestný čin. Takovým trestným činem je například, když daňový subjekt zfalšuje či úmyslně zkreslí účetnictví,

daňové doklady či jiné podklady pro stanovení daňové povinnosti a její výše. Za trestný čin v oblasti daní může být rovněž považováno neodvedení daně, kdy daňový subjekt úmyslně nepodá daňové přiznání, ačkoliv byl tak ze zákona povinen činit, protože dosáhl určitého příjmu podléhající zdanění, ze kterého plyne daňová povinnost. Za daňový únik nelze však považovat pouhé neodvedení daně, resp. nezaplacení daně, byla-li daň správně tvrzena, v tomto případě se jedná o *daňový nedoplatek*.

Povinností daňového subjektu je nejen správně daň vyčíslit, ale i ve stanovené lhůtě uhradit v plné výši. Pokud se tak nestane, vzniká **nedoplatek**, který potom vystupuje jako daňový dluh daňového subjektu vůči státu a finanční úřad přistoupí k dalšímu postupu v rámci správy daní, a to k vymáhání nedoplatku - vzniklého dluhu na dani.

Obrázek 13 Nedoplatek – daňový dluh - vymáhání
Zdroj: vlastní

Nedoplatky může vymáhat finanční úřad sám, jedná se o daňovou exekuci, tak finanční úřad může zabezpečit prostřednictvím soudního exekutora. Daňovou exekuci lze provést u daňového subjektu těmito způsoby např. srážkou přímo ze mzdy, prodejem movitých věcí (například auto, stroj), prodejem nemovitých věcí (například budova, pozemek).

Daňový subjekt má mimo povinností při správě daní i práva, která mu přiznává zákon – daňový řád. Lze zmínit takzvané **prostředky ochrany při správě daní**. Základním prostředkem ochrany je **odvolání**. Tento instrument daňový subjekt může použít v případě, že nebude souhlasit s rozhodnutím vydané finančním úřadem, např. sem lze zařadit situaci, kdy daňový subjekt nebude souhlasit s daní, která mu byla stanovena platebním výměrem.

Otázky

1. Jakou úlohu plní finanční úřad v oblasti daní?
2. Jaké jsou postupy finančního úřadu v oblasti daní?
3. Zamyslete se nad pojmem daňový únik a daňová kontrola.
4. Co je to odvolání?

Použitá literatura

Daňové zákony 2017. Ostrava: Sagit, a.s., redakční uzávěrka k 1. 1. 2017. s. 352.

ISBN 978-80-7488-195-4.

VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ L.. *Daňový systém ČR 2016*. 13, aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2016. 396 s. ISBN 978-80-87480-44-1.

Zákon č. 280/2009 Sb, daňový řád, ÚZ č. 1201. Sagit a.s.. Ostrava, redakční uzávěrka 19. 6. 2017, ISBN 978-80-7488-233-3.

ŠIROKÝ, J. a kol., *Daňové teorie: s praktickou aplikací*. Druhé vydání, Praha, C.H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-005-8.

3 Didaktická analýza

V první kapitole zabývající se obecnou – oborovou didaktikou bylo řečeno, že tato vědní disciplína se zabývá mimo jiné otázkami obsahu a výběru učiva, vycházející zejména z požadavků státu na vzdělanost své společnosti. Odpovědi na tyto otázky jsou pak formulovány v podobě vytvoření učebních plánů. Na úrovni státu je tímto plánem pro střední odborné školy tzv. *rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání*, který vymezuje závazný obsah a požadované výsledky vzdělávání.

Na úrovni škol je učebním plánem, podle kterého probíhá výuka, *školní vzdělávací program*. Jeho vypracování je v kompetenci každé jednotlivé školy. Při tvorbě školního vzdělávacího programu je škola povinna vycházet z příslušného rámcového vzdělávacího programu pro daný obor vzdělání a dodržovat zásady tvorby v něm uvedené. Koncepte školního vzdělávacího programu se tedy odvíjí od koncepte rámcového vzdělávacího programu, škola do ní zakomponuje vlastní podmínky a specifické požadavky kladených na výuku a rozpracuje obsah vzdělávání rámcového vzdělávacího programu do svých konkrétních vyučovacích předmětů. Na úrovni učitele je tímto plánem vlastní plán vyučovací jednotky (vyučovací hodina např. 45 minut, blok). Vlastní tvorbě učebních plánů do konečné podoby předchází tzv. didaktická analýza.

Didaktickou analýzu lze definovat jako myšlenkovou činnost, která umožňuje z pedagogického hlediska proniknout do učební látky, ve smyslu, že je třeba se důkladně zabývat vztahem cíle k obsahu vzdělání i k dalším prostředkům výuky²⁹. Na základě tohoto vztahu se provede výběr učiva na daná témata.

Didaktická analýza učebního textu z daní pro ekonomické předměty

Být ekonomicky gramotný v dnešní společnosti nabývá stále na větší platnosti. Pedagogičtí odborníci se touto problematikou rovněž zabývají a snaží se ekonomickou gramotnost ve větší míře začleňovat do požadavků na vzdělanost žáků. Součástí ekonomické gramotnosti jsou i daňové znalosti, to je jeden z mnoha důvodů, proč bylo pro učební text vybráno téma „Daně“. Dalším důvodem je, že daně jsou i mým předmětem zájmu.

---

²⁹ Vališová a Kasíková, 2011, s. 130

Učební text, který je obsahem druhé kapitoly této závěrečné práce, je určen pro výuku ekonomických předmětů jak na ekonomicky (např. obchodní akademie), tak neekonomicky zaměřených odborných středních škol (např. školy cestovního ruchu, zemědělské školy, strojírenské a stavební školy). Daně jsou zpravidla vyučovány jako součást některého tematického celku předmětu ekonomiky (podnikové ekonomiky) či účetnictví. Nicméně učivo na téma daně může být vyučováno i v rámci samostatného předmětu daně či volitelného předmětu.

V jakém předmětu se téma daně vyučuje, podle toho utváří vztahy s ostatními odbornými předměty neboli tzv. mezipředmětové vazby. Úzkou vazbu má především s ekonomikou ve spojitosti s tematickými celky, jakými jsou například hospodářská politika státu, trh a tržní mechanismus, a také s účetnictvím (výpočet, účtování daní). Téma daně úzce souvisí i s právem. Nezbytnou činností v oblasti daní je práce se zákony, a to jak daňovými, tak i nedaňovými (například občanský zákoník, zákon o účetnictví). Další vazba může být tvořena s informačními technologiemi, z nichž je to především internet, který může být žáky využíván jako prostředek k vyhledávání informací.

Analýza obsahu

Učební text tematického celku daní je navržen tak, aby byl srozumitelný pro žáky třetích či čtvrtých ročníků středních škol, který se s tímto tématem setkávají poprvé. S ohledem na věk a obtížnost učiva je určen žákům třetích či čtvrtých ročníků. Obsah učiva poskytuje základní vhled do problematiky daní v České republice a je rozdělen do čtyř hlavních kapitol v tomto pořadí: 1. Existence daní, 2. Pojem daň, daňová soustava a konstrukt daně, 3. Vybrané jednotlivé daně 4. Správa daní. První kapitola pojednává o původu daní v souvislosti se vznikem státu, v čem spočívá úloha daní v ekonomice a o vztahu ke státnímu rozpočtu, toto vše je nezbytné, aby žák pochopil smysl existence daní a nezbytnost daňové zátěže. V pořadí druhá kapitola, která pracuje s daňovými pojmy, je stěžejní kapitolou pro orientaci a pochopení učiva obsaženého v následujících kapitolách. Třetí kapitola pracuje s konkrétními vybranými daněmi, ve které se žáci seznámí s daní z příjmů a s daní z přidané hodnoty. Tyto dvě daně byly vybrány s ohledem na jejich významný charakter jak z pohledu státu, tak i z hlediska společenského a ekonomického ve smyslu si utvoření konkrétnější žákovi představy o daňové zátěži. Ve čtvrté kapitole se žák seznamuje se správou daní – kdo daně vybírá a spravuje, jaké jsou postupy finančního úřadu v oblasti daní, v čem spočívá úloha

daňového tvrzení, jaké jsou možné dopady při neplnění daňových povinností při správě daní, a naopak, jaké právo je přiznáno. Důležitost této kapitoly spočívá především v uvědomění si základního práva a povinnosti v daňové oblasti. Obsah jednotlivých kapitol rozepsaný v podobě témat je uveden v Tabulce 2, která zároveň poskytuje přehled o vzdělávacích výsledcích a kompetencích, jakých by žák po prostudování předmětného učebního textu měl dosáhnout.

Tabulka 2 Tematický celek: Daně

Tematický celek: DANĚ	
Výsledky vzdělávání a kompetence	Téma
<ul style="list-style-type: none"> - žák objasní smysl existence daní - žák umí rozlišit daně naturální a peněžní - žák objasní – význam daní ve vztahu ke státnímu rozpočtu, funkce daní v ekonomice státu - žák umí pracovat se základními daňovými pojmy - žák se orientuje v daňové soustavě ČR - žák dokáže rozlišit daně přímé a nepřímé - žák zvládne charakterizovat daň z příjmů - žák se umí orientovat v zákoně o daních z příjmů – daňový rezident a nerezident, poplatník, předmět daně, úprava základu daně - žák dokáže vypočítat základ daně z příjmů – právnických osob, fyzických osob - žák se orientuje v zákoně o dani z přidané hodnoty – předmět daně, osoby povinné k dani, nadměrný odpočet - žák dokáže objasnit mechanismus daně z přidané hodnoty – daň vstupu a daň na výstupu - žák se umí orientovat v zákoně o finanční správě – finanční správa, správce daně - žák umí pracovat s pojmy z daňového řádu - správa daně, daňové tvrzení, postupy při správě daní, nedoplatek, odvolání 	<ul style="list-style-type: none"> - úvod do tematického celku: daně, počátky vzniku daní - daně v ekonomice současného státu - pojem daň, daňová soustava a konstrukce daně - daň z příjmů - daň z příjmů fyzických osob - daň z příjmů právnických osob - daň z přidané hodnoty - správa daní

Zdroj: vlastní

Výběr učiva byl proveden tak, aby byl zajištěn soulad s požadavky rámcového vzdělávacího programu kladeného na obsahovou stránku ekonomických předmětů.

Analýza struktury

Aparát prezentace učiva - verbální komponenty

Základní text je doprovázen doplňujícím textem sloužícím k upevnění a prohloubení základních poznatků a pojmů např. v podobě citací a pokládání otázek k dané problematice za účelem vyvolání zájmu u žáka k hledání odpovědi v předkládaném textu. Součástí učebního textu je i vysvětlující text, který ve formě poznámek pod čarou, komentářů k obrázkům a schémátům poskytuje informace k základnímu textu. K některé problematice jsou pro zpestření učiva vložena do textu i tzv. okénka zajímavosti, rovněž dalším oživujícím prvkem jsou u kapitol v pořadí prvním až třetím uvedeny citáty o daních.

Aparát prezentace učiva - obrazové komponenty

Učební text, který je doprovázený obrázky, schémata a tabulkami, by měly žáka vést k tomu, aby si lépe propojil informace se skutečnými jevy a procesy.

Aparát řídicí

Učební text zahajuje úvodní proslov seznamující žáka s učivem o daních, strukturou textu a s úkony, které jej čekají při práci s předloženým textem. Dalším řídicím aparátem jsou na začátku každé kapitoly uvedeny vzdělávací výsledky, kterých by žák měl po prostudování tématu dosáhnout. V průběhu textu jsou zadány úkoly ke splnění, a to zejména ve formě vyhledávací činnosti informací na internetu, v zákoně. V závěru každé kapitoly jsou pro žáka připraveny otázky k ověření, do jaké míry učivo pochopil. Některé otázky jsou vytvářeny ve formě zamyšlení se nad určitým problémem, což by mělo žáka vést k utváření si vlastního postoje. V učebním textu jsou důležité pojmy upraveny odlišným písmem od okolního textu, zpravidla jsou zvýrazněny tučným písmem, kurzívou.

Aparát orientační

Učivo je uspořádáno do kapitol tak, aby byla splněna logická postupnost a sled probíraného tématu. Na konci každé kapitoly je uveden, pro případ hlubšího zájmu žáka o probírané téma, odkaz na použitou literaturu.

Závěr analýzy

Záměrem učebního textu, mimo poskytnutí poznatků z oblasti daní, je u žáka rozvinout jeho odborné kompetence pro své budoucí profesní uplatnění a motivovat k hlubšímu zájmu o daňovou problematiku a rozšiřovat tak více své znalosti a dovednosti.

4 Závěr

Obecně výchovně vzdělávacími cíli ekonomických předmětů je schopnost pracovat s informacemi, s právními předpisy, provádět ekonomické výpočty, umět využívat informační zdroje a dávat si jednotlivé ekonomické jevy do souvislostí. Výuka ekonomických předmětů by měla u žáka rozvíjet ekonomické myšlení. Do jaké míry budou tyto cíle naplněny, závisí na učiteli, žákovi, ale také i na didaktických prostředcích, které jsou používány. Mezi tyto didaktické prostředky se řadí i učební texty.

Tato závěrečná práce zaměřená na přípravu učebního textu z daní je podkladem pro výuku ekonomických předmětů jak na ekonomicky, tak neekonomicky zaměřených středních škol. Na středních odborných školách jsou daně zpravidla vyučovány jako součást některého tematického celku předmětu ekonomiky či účetnictví. Učivo na téma daně může být vyučováno i v rámci samostatného předmětu daně či volitelného předmětu. Vzhledem k obtížnosti učiva byl text navržen tak, aby byl pro žáky srozumitelný, a to s ohledem na jejich věk. Učební text je proto určen žákům vyšších ročníků. Při výběru učiva jsem vycházela z požadavku rámcového vzdělávacího programu kladeného na obsahovou stránku ekonomických předmětů, přičemž učivo je do kapitol uspořádáno dle logické postupnosti a sledu probíraného tématu.

Záměrem učebního textu, mimo poskytnutí poznatků z oblasti daní, je u žáka rozvinout jeho odborné kompetence pro své budoucí profesní uplatnění a motivovat hlubšímu zájmu o daňovou problematiku. K tomuto účelu byly do textu zakomponovány prvky, které by měly žáka aktivizovat, zejména ve formě vyhledávací činnosti (například na internetu, v zákoně). Aby si žák lépe propojil informace se skutečnými jevy a procesy, je učební text doprovázen obrázky, tabulkami. Učební text by měl žákovi poskytnout i zpětnou vazbu o tom, do jaké míry učivo pochopil, proto jsou součástí struktury textu kontrolní otázky a příklady k řešení.

Tvorba tohoto učebního textu vycházela zejména ze zdrojů z řad odborné literatury. Učební text byl sepsán s ohledem na didaktické zásady, a to zejména zásady přiměřenosti a názornosti. Při tvorbě učebního textu rovněž byla využita didaktická doporučení pro psaní učebních textů. Výše uvedené bylo východiskem k tomu, aby učební text naplnil obecně výchovně vzdělávací cíle ekonomických předmětů a byl i plnohodnotnou funkční učební oporou jak žákům, tak i učitelům středních škol při výuce tematického celku daní.

5 Seznam použitých zdrojů

Literatura

- 1) *Daňové zákony 2017*. Ostrava: Sagit, a.s., redakční uzávěrka k 1. 1. 2017. s. 352. ISBN 978-80-7488- 195-4.
- 2) KOWALSKÁ R., *Ekonomika pro střední zdravotnické školy*. Vydání první, Grada Publishing a.s., 2014, 192 s. ISBN 978-80-247-5091-0.
- 3) KRÁLOVÁ, A., ASZTALOS, O. *Didaktika ekonomiky I. díl. 2. vydání* Praha: VŠE Oeconomica. 2007. 126 s. ISBN 978-80245-1312-6.
- 4) MACÁKOVÁ, L. a kolektiv. *Mikroekonomie – základní kurs*. Čtvrté vydání, Slaný, MELANDRIUM, 1998, ISBN 80-901801-2-4.
- 5) PRŮCHA , J. *Moderní Pedagogika*. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. s 488. ISBN 80-7178-631-4.
- 6) ŠIROKÝ, J. a kol., *Daňové teorie: s praktickou aplikací*. Druhé vydání, Praha, C.H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-005-8.
- 7) VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ H. a kol., *Pedagogika pro učitele*. 2. rozšířené a aktualizované vydání, Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.
- 8) VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ L.. *Daňový systém ČR 2016*. 13, aktualiz. vyd Praha: 1. VOX, 2016. 396 s. ISBN 978-80-87480-44-1.
- 9) *Zákon č. 280/2009 Sb, daňový řád, ÚZ č. 1201*. Sagit a.s.. Ostrava, redakční uzávěrka 19. 6. 2017, ISBN 978-80-7488-233-3.
- 10) *Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ÚZ č. 1200*. Sagit a.s., Ostrava, redakční uzávěrka 19. 6. 2017, ISBN 978-80-7488-232-6.

Internetové zdroje

- 1) *Citáty* [online]. © 2019 NEdaním.cz, [cit. 12. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.nedanim.cz/citaty/>
- 2) *Citáty na téma daň* [online]. Last updated: 25. 5. 2018. [cit. 12. 1. 2019] Dostupné z: <https://citaty.net/temata/dan/>
- 3) ČADÍLEK, M., LOVEČEK, A. Didaktika odborných předmětů [online]. Brno, 2005 [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://boss.ped.muni.cz/vyuka/material/puvodni/skripta/dop/didodbpr.pdf>
- 4) DĚDINOVÁ, T., *Jak se vybíraly daně v minulosti*. [online]. 25. 01. 2013. © 2019 Mladá fronta a. s. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/377709-jak-se-vybiral-y-dane-v-minulosti/>
- 5) FELGR, P., *Egyptský daňový systém*. [online]. 11. březen 2013. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.starovekyegypt.net/danovy-system.php>
- 6) Generální finanční ředitelství [online]. © 2013 – 2018. Finanční správa. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane>
- 7) Generální finanční ředitelství. *Schéma rozpočtového určení daní od 1. 1. 2018* [online].. © 2013 – 2018 Finanční správa. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-ci/rozpoctove-urceni-dani
- 8) Ministerstvo financí [online]. © 2005-2013. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/legislativa-statniho-rozpocetu>
- 9) NÚV - Národní ústav pro vzdělávání, *RVP pro střední odborné vzdělávání* [online]. © 2011 – 2019 [cit. 15. 5. 2019]. Dostupné z : <http://www.nuv.cz/t/rvp-os>

- 10) OALIB, Obchodní akademie a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, [online]. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.oalib.cz/oskola/mod/book/tool/print/index.php?id=2086>
- 11) STEJSKALOVÁ, H., *Kruté středověké daně: U nás znamenaly pěkný nářez!* [online]. 14. 2. 2017 [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: <https://epochaplus.cz/krute-stredoveke-dane-u-nas-znamenaly-pekny-narez/>
- 12) ŠTĚPAŘ, V., *Stát a jeho funkce* [online]. listopad 2013. [cit. 8. 9. 2018]. Dostupné z: www.szs-pardubice.cz/file-download/563/
- 13) TOMČÍK, J., *Didaktika ekonomie*. [online]. 1. vydání/neprodejně, Olomouc, Societas Scientiarum Olomucensis II, 2015, ISBN:978-80-87533-13-0, dostupné z: http://old.ff.upol.cz/fileadmin/user_upload/FF-katedry/kae/studium/Tomcik_Didaktika_ekonomie.pdf